

SCHUNK I SCHUNK KOHLENSTOFF-TECHNIK PRZECIWKO KOMISJI
WYROK SĄDU PIERWSZEJ INSTANCJI (piąta izba)
z dnia 8 października 2008 r. *

W sprawie T-69/04

Schunk GmbH, z siedzibą w Thale (Niemcy),

Schunk Kohlenstoff-Technik GmbH, z siedzibą w Heuchelheim (Niemcy),

reprezentowane przez adwokatów R. Bechtolda i S. Hirsbrunnera, a następnie R. Bechtolda, S. Hirsbrunnera i A. Schädle,

skarżące,

przeciwko

Komisji Wspólnot Europejskich, początkowo reprezentowanej przez F. Castilla de la Torre oraz H. Gading, a następnie przez F. Castilla de la Torre oraz M. Kellerbauera, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana,

mającej za przedmiot, z jednej strony, wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji 2004/420/WE z dnia 3 grudnia 2003 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia EOG (sprawa C.38.359 — Produkty na bazie węgla

* Język postępowania: niemiecki.

i grafitu mające zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej), a także, posiłkowo, wniosek o obniżenie kwoty grzywny nałożonej na mocy tej decyzji na skarżące, a z drugiej strony — żądanie wzajemne Komisji podwyższenia tej grzywny,

SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI
WSPÓLNOT EUROPEJSKICH (piąta izba),

w składzie: M. Vilaras (sprawozdawca), prezes, M. Prek i V. Ciucă, sędziowie,
sekretarz: K. Andová, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 27 lutego 2008 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

- ¹ Schunk Kohlenstoff-Technik GmbH (zwana dalej „SKT”) jest niemieckim przedsiębiorstwem, które wytwarza produkty na bazie węgla i grafitu do wykorzystania w branży elektrycznej i mechanicznej. SKT jest spółką zależną spółki Schunk GmbH (zwane dalej razem „Schunk” lub „skarżącymi”).

- 2 W dniu 18 września 2001 r. przedstawiciele Morgan Crucible Company plc (zwanej dalej „Morgan”) spotkali się z urzędnikami Komisji, aby zaoferować swoją współpracę przy wykazaniu istnienia kartelu na europejskim rynku produktów na bazie węgla mających zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej, a także by wystąpić o zastosowanie łagodniejszych sankcji, przewidzianych w komunikacie Komisji 96/C 207/04 dotyczącym nienakładania grzywien lub obniżenia ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (Dz.U. 1996, C 207, s. 4, zwanym dalej „komunikatem w sprawie współpracy”).

- 3 W dniu 2 sierpnia 2002 r. Komisja, działając na podstawie art. 11 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r., pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie art. [81 WE] i [82 WE] (Dz.U. 1962, 13, s. 204), wysłała do: C. Conradty Nürnberg GmbH (zwanej dalej „Conradty”), Le Carbone-Lorraine (zwanej dalej „LCL”), SGL Carbon AG (zwanej dalej „SGL”), SKT, Eurocarbo SpA, Luckerath BV i Gerken Europe SA żądanie udzielenia informacji dotyczących ich zachowania na rozpatrywanym rynku. Pismo wysłane do SKT dotyczyło również działalności przedsiębiorstwa Hoffmann & Co. Elektrokohle AG (zwanego dalej „Hoffmann”), które Schunk nabyła w dniu 28 października 1999 r.

- 4 Pismem z dnia 2 września 2002 r. SKT poinformowała Komisję o swoim zamiarze podjęcia z nią współpracy w ramach postępowania administracyjnego oraz o swoim zamiarze zbadania, czy poza odpowiedziami na żądanie udzielenia informacji była ona w stanie przekazać Komisji inne przydatne informacje, zważywszy na dowody, którymi Komisja już dysponowała.

- 5 W dniu 5 października 2002 r. SKT otrzymała niemiecką wersję językową żądania udzielenia informacji i odpowiedziała na to żądanie pismem z dnia 25 października 2002 r.
- 6 W dniu 23 maja 2003 r. Komisja, opierając się na przekazanych jej informacjach, wysłała do skarżących i do pozostałych zainteresowanych przedsiębiorstw, a mianowicie do: Morgan, Conradty, LCL, SGL i Hoffmann, pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 7 Po przesłuchaniu zainteresowanych przedsiębiorstw, z wyjątkiem Morgan i Conradty, Komisja wydała w dniu 3 grudnia 2003 r. decyzję 2004/420/WE dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia EOG (sprawa C 38.359 — Produkty na bazie węgla i grafitu mające zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej) (zwaną dalej „decyzją”). Streszczenie decyzji zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym z dnia 28 kwietnia 2004 r. (Dz.U. L 125, s. 45).
- 8 Komisja stwierdziła w decyzji, że przedsiębiorstwa będące jej adresatami uczestniczyły w jednolitym i ciągłym naruszeniu art. 81 ust. 1 WE, a od dnia 1 stycznia 1994 r. — art. 53 ust. 1 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG), polegającym na ustalaniu w sposób bezpośredni lub pośredni cen sprzedaży oraz innych warunków transakcji mających zastosowanie wobec klientów, na podziale rynków, w szczególności poprzez przydzielanie klientów, a także na prowadzeniu skoordynowanych działań (ograniczenia ilościowe, podwyżki cen i bojkot) w stosunku do konkurentów, którzy nie byli członkami kartelu (motyw 2 decyzji).
- 9 Decyzja zawiera następujące postanowienia:

„Artykuł 1

Następujące przedsiębiorstwa naruszyły przepisy art. 81 ust. 1 [WE], a od dnia 1 stycznia 1994 r. przepisy art. 53 ust. 1 porozumienia EOG, uczestnicząc we

wskazanych okresach w szeregu porozumień i uzgodnionych praktyk w sektorze produktów na bazie węgla i grafitu mających zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej:

- [Conradty], od października 1988 r. do grudnia 1999 r.;
- [Hoffmann], od września 1994 r. do października 1999 r.;
- [LCL], od października 1988 r. do czerwca 1999 r.;
- [Morgan], od października 1988 r. do grudnia 1999 r.;
- [Schunk], od października 1988 r. do grudnia 1999 r.;
- [SGL], od października 1988 r. do grudnia 1999 r.

Artykuł 2

Za naruszenia wskazane w art. 1 nakłada się następujące grzywny:

- [Conradty]: 1 060 000 EUR;
- [Hoffmann]: 2 820 000 EUR;
- [LCL]: 43 050 000 EUR;
- [Morgan]: 0 EUR;

— [Schunk]: 30 870 000 EUR;

— [SGL]: 23 640 000 EUR.

Grzywny należy zapłacić w terminie trzech miesięcy od daty doręczenia niniejszej decyzji [...].

Po upływie tego terminu automatycznie naliczane będą odsetki w wysokości odpowiadającej stopie stosowanej przez Europejski Bank Centralny do jego podstawowych operacji refinansowania, obowiązującej w pierwszym dniu miesiąca, w którym niniejsza decyzja została wydana, powiększonej o 3,5 punktu procentowego”.

10 Jeśli chodzi o obliczenie kwoty grzywny, Komisja uznała naruszenie za bardzo poważne ze względu na jego charakter, jego wpływ na rynek EOG w zakresie omawianych produktów, nawet jeśli nie było możliwe jego precyzyjne określenie, oraz ze względu na zasięg właściwego rynku geograficznego (motywy 288 decyzji).

11 W celu uwzględnienia swoistego znaczenia bezprawnego zachowania każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, a zatem jego rzeczywistego wpływu na konkurencję, Komisja podzieliła zainteresowane przedsiębiorstwa na trzy kategorie w zależności od ich względnego znaczenia na rozpatrywanym rynku określonego na podstawie udziałów tych przedsiębiorstw w rynku (motywy 289–297 decyzji).

- 12 W konsekwencji LCL i Morgan, które uznano za dwa największe podmioty gospodarcze posiadające udziały w rynku przekraczające 20%, zostały zaliczone do pierwszej kategorii. Schunk i SGL, które są średnimi podmiotami gospodarczymi z udziałami w rynku wynoszącymi między 10 a 20%, zakwalifikowano do drugiej kategorii. Hoffmann i Conradty, które uznano za małe podmioty gospodarcze ze względu na udziały w rynku nieprzekraczające 10%, zostały zaszeregowane do trzeciej kategorii (motywy 37 i 297 decyzji).
- 13 Na podstawie powyższych rozważań Komisja ustaliła kwotę wyjściową określoną w oparciu o wagę naruszenia na 35 mln EUR w wypadku LCL i Morgan, na 21 mln EUR w wypadku Schunk i SGL i na 6 mln EUR w wypadku Hoffmann i Conradty (motywy 298 decyzji).
- 14 Jeśli chodzi o czas trwania naruszenia, Komisja uznała, że wszystkie wspomniane przedsiębiorstwa dopuściły się długotrwałego naruszenia. Ze względu na czas trwania naruszenia, który wyniósł jedenaście lat i dwa miesiące, Komisja podwyższyła kwotę wyjściową przyjętą w wypadku Schunk, Morgan, SGL i Conradty o 110%. Co się tyczy LCL, Komisja przyjęła, że naruszenie trwało dziesięć lat i osiem miesięcy i podwyższyła kwotę wyjściową o 105%. W wypadku Hoffmann kwota wyjściowa została podwyższona o 50% ze względu na czas trwania naruszenia wynoszący pięć lat i jeden miesiąc (motywy 299 i 300 decyzji).
- 15 Podstawowa kwota grzywny, którą określono w oparciu o wagę i czas trwania naruszenia, została więc ustalona na: 73,5 mln EUR w wypadku Morgan, 71,75 mln EUR w wypadku LCL, 44,1 mln EUR w wypadku skarżących i SGL, 12,6 mln EUR w wypadku Conradty i 9 mln EUR w wypadku Hoffmann (motywy 301 decyzji).

- 16 Komisja nie uwzględniła żadnej okoliczności obciążającej ani łagodzącej na niekorzyść lub na korzyść zainteresowanych przedsiębiorstw (motyw 316 decyzji) i oddaliła wnioski skarżących o ograniczenie wysokości nałożonej grzywny, zgodnie z art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, do 10% obrotu osiągniętego przez SKT w skali światowej (motyw 318 decyzji).
- 17 Jeśli chodzi o zastosowanie komunikatu w sprawie współpracy, Morgan skorzystała ze zwolnienia z grzywny, jako że była pierwszym przedsiębiorstwem, które poinformowało Komisję o istnieniu kartelu (motywy 319–321 decyzji).
- 18 Zgodnie z pkt D rzeczonego komunikatu Komisja przyznała LCL obniżkę w wysokości 40% kwoty grzywny, którą nałożono by na nią w razie braku współpracy; w wypadku Schunk i Hoffmann obniżka wyniosła 30%, a w wypadku SGL, która jako ostatnia podjęła współpracę, obniżka wyniosła 20% (motywy 322–338 decyzji).

Przebieg postępowania i żądania stron

- 19 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 20 lutego 2004 r. skarżące wniosły niniejszą skargę.

20 Ze względu na zmianę składu izb Sądu sędzia sprawozdawca został przydzielony do piątej izby jako jej przewodniczący, w związku z czym niniejsza sprawa została przekazana tej izbie.

21 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (piąta izba) postanowił otworzyć procedurę ustną. Na rozprawie w dniu 27 lutego 2008 r. wysłuchano wystąpienia stron oraz ich odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania.

22 Skarżące wnoszą do Sądu o:

- stwierdzenie nieważności decyzji;
- tytułem żądania ewentualnego — obniżenie wysokości nałożonej grzywny;
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

23 Komisja wnosi do Sądu o:

- oddalenie skargi;
- podwyższenie wysokości grzywny nałożonej na skarżące;
- obciążenie skarżących kosztami postępowania.

Co do prawa

W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji

- 24 Chociaż skarga wniesiona przez skarżące ma podwójny przedmiot, mianowicie, tytułem żądania głównego, wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji, a tytułem żądania ewentualnego — wniosek o obniżenie wysokości grzywny, skarżące podniosły w swych pismach różne zarzuty bez dokonania rozróżnienia. Podczas rozprawy Sąd wezwał skarżące do przedstawienia uwag w przedmiocie dokładnego znaczenia ich argumentacji, a skarżące oświadczyły zasadniczo, że zdają się na ocenę Sądu.
- 25 Należy zauważyć w tym względzie, że zarzut niezgodności z prawem art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 i zakwestionowanie wspólnej i solidarnej odpowiedzialności Schunk GmbH i SKT są niewątpliwie objęte zakresem wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji.
- 26 Skarżące zarzucają też Komisji naruszenie zasad proporcjonalności i równego traktowania przy ustalaniu wysokości grzywny, co jest a priori objęte zakresem wniosku o obniżenie kwoty grzywny. Argumentacja przedstawiona na poparcie wspomnianego zarzutu zawiera jednak zastrzeżenia dotyczące naruszenia stwierdzonego przez Komisję, porusza więc kwestię odpowiedzialności zainteresowanych przedsiębiorstw, o której mowa w art. 1 decyzji. Dlatego też należy zbadać te zastrzeżenia w ramach wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji w całości, w tym również art. 1 tej decyzji.

W przedmiocie zarzutu niezgodności z prawem art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17

- 27 Skarżące twierdzą, że art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 przyznaje Komisji prawie nieograniczony zakres swobodnego uznania przy ustalaniu wysokości grzywny, co jest sprzeczne z zasadą legalności określoną w art. 7 ust. 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC”), podpisanej w dniu 4 listopada 1950 r. w Rzymie, tak jak wspomniana zasada jest interpretowana przez sądy europejskie.
- 28 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału zasada legalności kar, która wynika z zasady pewności prawa, ogólnej zasady prawa wspólnotowego, stawia zwłaszcza wymóg, aby każde uregulowanie wspólnotowe było jasne i dokładne, w szczególności w przypadku gdy nakłada ono lub dopuszcza nałożenie sankcji, po to aby zainteresowane osoby mogły poznać jednoznacznie swoje prawa i obowiązki, które z niego wynikają, i aby mogły w konsekwencji podjąć odpowiednie działania (zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 9 lipca 1981 r. w sprawie 169/80 Gondrand Frères i Garancini, Rec. s. 1931, pkt 17; z dnia 18 listopada 1987 r. w sprawie 137/85 Maizena, Rec. s. 4587, pkt 15; z dnia 13 lutego 1996 r. w sprawie C-143/93 van Es Douane Agenten, Rec. s. I-431, pkt 27, i z dnia 12 grudnia 1996 r. w sprawach połączonych C-74/95 i C-129/95 X, Rec. s. I-6609, pkt 25).
- 29 Tę zasadę, która stanowi część tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim i która została ugruntowana w różnych umowach międzynarodowych, w szczególności w art. 7 EKPC, muszą uwzględniać zarówno normy natury karnej, jak i szczególne instrumenty administracyjne nakładające lub dopuszczające nałożenie sankcji administracyjnych (zob. podobnie ww. w pkt 28 wyrok w sprawie Maizena, pkt 14 i 15 i przytoczone tam orzecznictwo). Ma ona nie tylko zastosowanie do norm, które określają elementy składowe naruszenia, ale także do tych, które definiują konsekwencje wynikające z naruszenia tych norm (zob. podobnie ww. w pkt 28 wyrok w sprawie X, pkt 22 i 25).

30 Ponadto zgodnie z utrwalonym orzecnictwem prawa podstawowe są integralną częścią ogólnych zasad prawa, których poszanowanie zapewnia sąd wspólnotowy (zob. opinia Trybunału 2/94 z dnia 28 marca 1996 r., Rec. s. I-1759, pkt 33, i wyrok Trybunału z dnia 29 maja 1997 r. w sprawie C-299/95 Kremzow, Rec. s. I-2629, pkt 14). W tym zakresie Trybunał i Sąd opierają się na tradycjach konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim oraz na wskazówkach zaczerpniętych z umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, przy tworzeniu których państwa członkowskie współpracowały lub do których przystąpiły. W tym względzie EKPC ma szczególne znaczenie (zob. wyrok Trybunału z dnia 15 maja 1986 r. w sprawie 222/84 Johnston, Rec. s. 1651, pkt 18, i ww. wyrok w sprawie Kremzow, pkt 14). Ponadto zgodnie z art. 6 ust. 2 UE „Unia szanuje prawa podstawowe zagwarantowane w [EKPC] oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, jako zasady ogólne prawa wspólnotowego” (zob. wyrok Trybunału z dnia 22 października 2002 r. w sprawie C-94/00 Roquette Frères, Rec. s. I-9011, pkt 23 i 24, i wyrok Sądu z dnia 20 lutego 2001 r. w sprawie T-112/98 Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, Rec. s. II-729, pkt 60).

31 Należy przypomnieć w tym względzie treść art. 7 ust. 1 EKPC:

„Nikt nie może być uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu działania, który według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowił czynu zagrożonego karą w czasie jego popełnienia. Nie będzie również wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony”.

32 Zdaniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego dalej „ETPC”) z tego przepisu wynika, że ustawa musi jasno określać czyny zabronione i kary, którymi są one zagrożone. Warunek ten jest spełniony, jeśli zainteresowany na podstawie treści przepisu i w razie potrzeby na podstawie wykładni dokonanej przez sądy jest w stanie określić, jakie działania i zaniechania grożą pociągnięciem go do odpowiedzialności karnej (zob. wyrok ETPC z dnia 22 czerwca 2000 r. w sprawie Coëme i in. przeciwko Belgii, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-VII, s. 1, § 145).

33 Ponadto art. 7 ust. 1 EKPC nie wymaga, aby przepisy, na których podstawie są nałożone sankcje, były tak dokładnie sformułowane, żeby konsekwencje, które mogą wyniknąć z naruszenia tych przepisów, dały się przewidzieć z całkowitą pewnością. W istocie zgodnie z orzecznictwem ETPC istnienie niewyraźnych pojęć w przepisie nie prowadzi koniecznie do naruszenia art. 7 EKPC, a przyznanie przez ustawę uprawnień dyskrecjonalnych nie jest sprzeczne z wymogiem przewidywalności, pod warunkiem że zakres i zasady wykonywania tych uprawnień są wystarczająco jasno określone z uwagi na uzasadnione interesy, które wchodzą w grę, w celu zapewnienia jednostce odpowiedniej ochrony przed arbitralnością (zob. wyrok ETPC z dnia 25 lutego 1992 r. w sprawie Margareta i Roger Andersson przeciwko Szwecji, seria A, nr 226, § 75). W tym względzie poza tekstem samej ustawy ETPC bierze także pod uwagę, czy niedookreślone pojęcia, które zostały użyte, zostały sprecyzowane w utrwalonym i opublikowanym orzecznictwie (zob. wyrok ETPC z dnia 27 września 1995 r. w sprawie G. przeciwko Francji, seria A, nr 325-B, § 25).

34 Jeśli chodzi o tradycje konstytucyjne wspólne państwom członkowskim, nic nie pozwala Sądowi na inną wykładnię zasady legalności kar jako ogólnej zasady prawa wspólnotowego od tej, która wynika z powyższych rozważań. Skarżące poprzestają tym samym na twierdzeniu, nie przedstawiając dodatkowych wyjaśnień, że na poziomie krajowym nie istnieje porównywalne upoważnienie organu, które daje mu prawo do nakładania grzywien w sposób prawie nieograniczony.

35 W niniejszej sprawie, jeśli chodzi o zgodność z prawem art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 w świetle zasady legalności kar uznanej przez sąd wspólnotowy zgodnie ze wskazówkami udzielonymi przez EKPC i tradycjami konstytucyjnymi państw członkowskich, należy uznać, wbrew twierdzeniom skarżących, że Komisja nie dysponuje nieograniczonym zakresem swobodnego uznania przy ustalaniu grzywien za naruszenia reguł konkurencji.

- 36 W istocie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 sam ogranicza swobodne uznanie Komisji. Z jednej strony, stanowiąc, że „Komisja może nałożyć, w drodze decyzji, na przedsiębiorstwa i związki przedsiębiorstw kary pieniężne w wysokości [1000–1 mln EUR] albo ponad tę kwotę do dziesięciu procent wartości osiągniętego w poprzednim roku gospodarczym obrotu każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu”, przepis ten przewiduje górną granicę grzywien w zależności od obrotu danych przedsiębiorstw, tzn. w zależności od kryterium obiektywnego. Tak więc nawet jeśli nie istnieje górna granica wyznaczona w sposób bezwzględny, która może być stosowana do wszystkich naruszeń reguł konkurencji, to grzywna, która może być nałożona, jest jednak ograniczona górną granicą określoną liczbowo i w sposób bezwzględny, obliczaną dla każdego przedsiębiorstwa w zależności od naruszenia. W związku z tym maksymalna kwota grzywiny, która może być nałożona na dane przedsiębiorstwo, może być z góry określona. Z drugiej strony przepis ten nakłada na Komisję obowiązek ustalania grzywien z uwzględnieniem w każdym przypadku „oprócz wagi naruszenia, również okres[u] trwania tego naruszenia”.
- 37 Wprawdzie te dwa kryteria pozostawiają Komisji szeroki zakres swobodnego uznania, jednak mamy tu do czynienia z kryteriami stosowanymi przez innych prawodawców w przypadku podobnych przepisów, które pozwalają Komisji na ustalanie sankcji z uwzględnieniem stopnia bezprawności spornego zachowania.
- 38 Należy stwierdzić, że przewidując w przypadku naruszenia reguł konkurencji grzywny, których kwota waha się pomiędzy 1000 EUR a wartością odpowiadającą 10% obrotu zainteresowanego przedsiębiorstwa, Rada nie pozostawiła Komisji nadmiernie dużego marginesu działania. W szczególności należy uznać, że górna granica w wysokości 10% obrotu osiągniętego przez dane przedsiębiorstwo jest rozsądna w świetle interesów, których broni Komisja, ścigając i karząc za takie naruszenia.
- 39 W tym względzie należy przypomnieć, że sankcje przewidziane w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 za naruszenia art. 81 WE i art. 82 WE stanowią kluczowy instrument, jakim dysponuje Komisja, która czuwa nad utworzeniem w ramach Wspólnoty „system[u] zapewniając[ego] niezakłócon[ą] konkurencj[ę] na rynku wewnętrznym” [art. 3 ust. 1 lit. g) WE]. Ten system pozwala Wspólnocie na realizację

zadania, jakim jest — przez ustanowienie wspólnego rynku — popieranie w całej Wspólnocie w szczególności harmonijnego, zrównoważonego i stałego rozwoju działalności gospodarczej i wysokiego stopnia konkurencyjności (art. 2 WE). Ten system jest poza tym niezbędny do przyjęcia wewnątrz Wspólnoty polityki gospodarczej prowadzonej w poszanowaniu zasady otwartej gospodarki rynkowej z wolną konkurencją (art. 4 ust. 1 i 2 WE). Artykuł 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 pozwala zatem na przyjęcie systemu odpowiadającego podstawowym zadaniom Wspólnoty.

40 W związku z tym należy uznać, że art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, pozostawiając Komisji pewien zakres swobodnego uznania, określa kryteria i granice, którymi jest ona związana przy wykonywaniu swojego uprawnienia do nakładania grzywien.

41 Poza tym należy zauważyć, że w celu ustalenia grzywien na podstawie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 Komisja musi przestrzegać ogólnych zasad prawa, a przede wszystkim zasad równego traktowania i proporcjonalności, tak jak są one interpretowane w orzecznictwie Trybunału i Sądu. Należy także dodać, że na podstawie art. 229 WE i art. 17 rozporządzenia nr 17 tym dwóm sądom przysługuje nieograniczone prawo do orzekania w przedmiocie skarg wniesionych na decyzje Komisji, w których Komisja ustaliła grzywiny, i mogą one nie tylko stwierdzić nieważność decyzji wydanych przez Komisję, ale także uchylić, obniżyć albo podwyższyć nałożoną grzywnę. Praktyka administracyjna Komisji jest poddana nieograniczonej kontroli sądu wspólnotowego. Wbrew twierdzeniom skarżących ta kontrola nie prowadzi do przekroczenia przez sąd wspólnotowy, któremu rzekomo powierzono zadanie prawodawcy, jego kompetencji z naruszeniem art. 7 ust. 1 WE, ponieważ taka kontrola jest wyraźnie przewidziana przez przywołane wyżej przepisy, których ważność nie jest kwestionowana, oraz z uwagi na to, że sąd wspólnotowy wykonuje tę kontrolę z poszanowaniem kryteriów, o których mowa w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17.

- 42 Poza tym na podstawie kryteriów wymienionych w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 i sprecyzowanych w orzecznictwie Trybunału oraz Sądu Komisja sama wypracowała powszechnie znaną i dostępną praktykę decyzyjną. Wprowadzie wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi sama w sobie ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji (zob. wyroki Trybunału: z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-167/04 P JCB Service przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8935, pkt 201 i 205, i z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie C-76/06 P Britannia Alloys & Chemicals przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4405, pkt 60), jednak w świetle zasady równego traktowania, stanowiącej ogólną zasadę prawa, której Komisja musi przestrzegać, Komisja nie może traktować porównywalnych sytuacji w różny sposób albo różnych sytuacji w ten sam sposób, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione (zob. wyrok Trybunału z dnia 13 grudnia 1984 r. w sprawie 106/83 Sermide, Rec. s. 4209, pkt 28, i wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-311/94 BPB de Eendracht przeciwko Komisji, Rec. s. II-1129, pkt 309).
- 43 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Komisja może niewątpliwie w każdej chwili dostosować wysokość grzywien, jeśli wymaga tego skuteczne stosowanie wspólnotowych reguł konkurencji (zob. wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1825, pkt 109, i wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-23/99 LR AF 1998 przeciwko Komisji, Rec. s. II-1705, pkt 237), a taką zmianę praktyki administracyjnej może zatem obiektywnie uzasadniać cel polegający na ogólnej prewencji naruszeń wspólnotowych reguł konkurencji. Kwestionowane i podnoszone przez skarżące podwyższenie w ostatnich latach poziomu grzywien nie może zatem samo w sobie być uznane za bezprawne w świetle zasady legalności kar, albowiem mieści się ono w ramach prawnych określonych przez art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, tak jak interpretują go sądy wspólnotowe.
- 44 Należy też zauważyć, że w celu zapewnienia przejrzystości i zwiększenia pewności prawa względem zainteresowanych przedsiębiorstw Komisja opublikowała wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 [EWWiS] (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwane dalej „wytycznymi”), w których przedstawiła metodę obliczania, która wiąże ją w każdym rozpatrywanym przypadku. W tym względzie Trybunał stwierdził, że przyjmując takie normy postępowania i ogłaszając poprzez publikację, że będzie ona je stosować od tej pory do przypadków w nich przewidzianych, Komisja sama wyznacza sobie granice swobodnego uznania i nie może odejść od tych norm bez narażania się w danym przypadku na sankcję za naruszenie ogólnych zasad prawa, takich jak zasada równego traktowania lub zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań. Poza tym wytyczne nie

stanowią wprawdzie podstawy prawnej decyzji, jednakże określają one w sposób ogólny i abstrakcyjny metodę, jaką Komisja narzuciła sobie dla celów ustalenia kwoty grzywien nakładanych w tej decyzji i zapewniają w konsekwencji tym przedsiębiorstwom pewność prawa (zob. wyrok Trybunału z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5425, pkt 211 i 213). Wynika stąd, że wydanie wytycznych przez Komisję, które wpisuje się w ramy prawne wyznaczone przez art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, przyczyniło się jedynie do sprecyzowania granic swobodnego uznania przysługującego Komisji już na podstawie tego przepisu, przy czym nie można stąd wywieść, że określenie przez prawodawcę wspólnotowego zakresu kompetencji Komisji w omawianej dziedzinie było początkowo niewystarczające.

45 W świetle przedstawionych powyżej informacji rozsądny uczestnik obrotu gospodarczego może, w razie potrzeby zasięgając porady prawnej, przewidzieć w sposób wystarczająco dokładny metodę i rząd wielkości grzywien, które mu grożą za określone zachowanie. Fakt, że nie może on z góry dokładnie wiedzieć, jakiego rzędu grzywny Komisja nałoży w każdym przypadku, nie stanowi naruszenia zasady legalności kar, ponieważ z uwagi na wagę naruszeń, które Komisja musi karać, cele represyjne i odstrasżające uzasadniają sytuację, w której przedsiębiorstwa nie mogą ocenić korzyści, jakie odniosłyby z uczestnictwa w naruszeniu, uwzględniając z góry kwotę grzywny, która zostałaby na nie nałożona z powodu bezprawnego zachowania.

46 Nawet jeśli przedsiębiorstwa nie są w stanie z góry dokładnie wiedzieć, jakiego rzędu grzywny Komisja nałoży w każdym konkretnym przypadku, należy wskazać, że zgodnie z art. 253 WE Komisja, nakładając grzywnę — pomimo powszechnie znanych okoliczności wydania decyzji — ma obowiązek przedstawić uzasadnienie, zwłaszcza co do wysokości nałożonej grzywny i metody zastosowanej przy jej ustaleniu. To uzasadnienie powinno przedstawiać w sposób jasny i jednoznaczny rozumowanie

Komisji, pozwalając zainteresowanym poznać motywy podjętej decyzji i ocenić celowość jej zaskarżenia do sądu wspólnotowego, a sądowi wspólnotowemu — dokonać ewentualnie jej kontroli.

47 Wreszcie należy uznać za bezzasadny argument, że określając w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 ramy grzywny, Rada uchybiła ciężącemu na niej obowiązkowi wskazania w jasny sposób zakresu kompetencji przyznanych Komisji i przeniosła de facto na Komisję, z naruszeniem art. 83 WE i 229 WE, uprawnienie przysługujące jej na podstawie traktatu.

48 Z jednej strony, jak zostało to przedstawione powyżej, wprawdzie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 pozostawia Komisji szeroki zakres swobodnego uznania, jednakże ogranicza on korzystanie z niego, ustanawiając obiektywne kryteria, których Komisja musi przestrzegać. Z drugiej strony należy przypomnieć, że rozporządzenie nr 17 zostało wydane na podstawie art. 83 ust. 1 WE, który przewiduje, że „Rada, [...] na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, wydaje rozporządzenia lub dyrektywy w celu zastosowania zasad ustanowionych w artykułach 81 [WE] i 82 [WE]”. Zgodnie z art. 83 ust. 2 lit. a) i d) WE te rozporządzenia i dyrektywy mają zwłaszcza na celu odpowiednio „zapewnienie poszanowania zakazów ustanowionych w artykule 81 ustęp 1 [WE] i w artykule 82 [WE] przez wprowadzenie grzywien i okresowych kar pieniężnych” oraz „określenie roli Komisji i Trybunału Sprawiedliwości w stosowaniu postanowień określonych w niniejszym ustępie”. Poza tym należy przypomnieć, że na mocy art. 211 tiret pierwsze WE Komisja „czuwa nad stosowaniem postanowień niniejszego traktatu, jak również środków przyjętych przez instytucje na jego podstawie”, a na mocy tiret trzeciego tego artykułu „ma własne uprawnienia decyzyjne”.

49 Z powyższego wynika, że nie można uznać, iż uprawnienie do nakładania grzywien w przypadku naruszenia art. 81 WE i 82 WE pierwotnie należało do Rady, która z kolei przeniosła je lub do którego wykonania upoważniła Komisję w rozumieniu art. 202 tiret

trzecie WE. Zgodnie z przywołanymi wcześniej postanowieniami traktatu uprawnienia te wynikają z funkcji przypisanej Komisji, która czuwa nad stosowaniem prawa wspólnotowego. Ta funkcja została sprecyzowana, ujęta w ramy i sformalizowana przez rozporządzenie nr 17 w odniesieniu do art. 81 i 82 WE. Uprawnienie do nakładania grzywien przyznane Komisji na mocy tego rozporządzenia wynika zatem z postanowień samego traktatu i ma na celu umożliwienie skutecznego stosowania zakazów ustanowionych w tych postanowieniach (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 12 lipca 2001 r. w sprawach połączonych T-202/98, T-204/98 i T-207/98 Tate & Lyle i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-2035, pkt 133). Z tego względu argument skarżących należy oddalić.

50 Z całości powyższych rozważań wynika, że zarzut niezgodności z prawem podniesiony w stosunku do art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 należy oddalić jako bezzasadny (zob. podobnie wyroki Sądu: z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-43/02 Jungbunzlauer przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3435, pkt 69–92, i z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie T-279/02 Degussa przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-897, pkt 66–88).

51 Należy wreszcie podkreślić, że skarżące podnoszą „pomocniczo”, iż art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 mógłby zostać uznany za zgodny z zasadą legalności, gdyby Komisja interpretowała ten przepis zawężająco, czego Komisja nie jest gotowa uczynić.

52 Należy stwierdzić w tym względzie, że skarżące poprzestają na przedstawieniu ogólnych uwag co do sposobu, w jaki Komisja powinna generalnie zmienić swoją politykę w dziedzinie grzywien, wypracowując przejrzystą i spójną praktykę decyzyjną, ale nie podnoszą żadnego konkretnego zarzutu przeciwko decyzji.

W przedmiocie wspólnej i solidarnej odpowiedzialności Schunk GmbH i SKT

- 53 Tytułem wstępu należy zauważyć, że wbrew twierdzeniom skarżących powody, z jakich Schunk GmbH znalazła się wśród adresatów decyzji, są w niej jasno wskazane.
- 54 Z motywu 257 decyzji wynika, że Komisja uznała, iż „choć [SKT] była osobą prawną, która brała bezpośredni udział w kartelu, Schunk GmbH, jako spółka dominująca w 100%, była w stanie wywierać decydujący wpływ na politykę handlową [SKT] w okresie naruszenia i można założyć, że rzeczywiście wpłynęła na jej udział w kartelu”. Komisja stwierdziła więc, że te dwa przedsiębiorstwa „stanowi[ły] jednostkę gospodarczą, która wytwarza i sprzedaje produkty na bazie węgla i grafitu mające zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej w EOG i która brała udział w kartelu” i że należało w związku z tym uznać, iż ponoszą one wspólną i solidarną odpowiedzialność za popełnione naruszenie.
- 55 Należy przypomnieć w tym względzie, że niezgodne z zasadami konkurencji zachowanie przedsiębiorstwa można przypisać innemu przedsiębiorstwu wtedy, gdy jego zachowanie na rynku nie jest wynikiem autonomicznej decyzji, ale zasadniczo zastosowania wytycznych wydanych przez to inne przedsiębiorstwo ze względu na istniejące między nimi powiązania natury ekonomicznej i prawnej (zob. wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-294/98 P Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-10065, pkt 27, i ww. w pkt 44 wyrok w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 117). Tak więc zachowanie spółki zależnej można przypisać spółce dominującej, jeżeli spółka zależna nie kształtuje w sposób niezależny swego postępowania na rynku, lecz stosuje co do zasady wytyczne udzielone jej przez spółkę dominującą, a te dwa przedsiębiorstwa stanowią jednostkę gospodarczą (wyrok Trybunału z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 48/69 ICI przeciwko Komisji, Rec. s. 619, pkt 133 i 134).

56 W szczególnym przypadku, w którym spółka dominująca posiada 100% kapitału swojej spółki zależnej, będącej sprawcą naruszenia, istnieje zwykle domniemanie, że ta spółka dominująca wywiera decydujący wpływ na zachowanie swojej spółki zależnej (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 25 października 1983 r. w sprawie 107/82 AEG przeciwko Komisji, Rec. s. 3151, pkt 50, oraz wyrok Sądu z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 i T-335/94 Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, zwany dalej „wyrokiem w sprawie PVC II”, Rec. s. II-931, pkt 961 i 984) i że stanowią one zatem jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE (zob. wyrok Sądu z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, zwany dalej „wyrokiem w sprawie Tokai II”, niepublikowany w Zbiorze, pkt 59). Z tego względu do spółki dominującej, która kwestionuje przed sądem wspólnotowym decyzję Komisji nakładającą na nią grzywnę za zachowanie jej spółki zależnej, należy obalenie tego domniemania poprzez przedstawienie materiału dowodowego, za którego pomocą można dowieść niezależnego charakteru jej spółki zależnej (zob. wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-314/01 Avebe przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3085, pkt 136; zob. także podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, zwany dalej „wyrokiem w sprawie Stora”, Rec. s. I-9925, pkt 29).

57 W tym względzie należy podkreślić, że wprawdzie Trybunał wskazał w pkt 28 i 29 wyroku w sprawie Stora (pkt 56 powyżej) także inne okoliczności poza faktem posiadania 100% kapitału spółki zależnej, takie jak brak zakwestionowania wpływu wywieranego przez spółkę dominującą na politykę handlową jej spółki zależnej i wspólną reprezentację dwóch spółek w trakcie postępowania administracyjnego, jednak wymienione okoliczności zostały wskazane przez Trybunał jedynie w celu przedstawienia całego szeregu okoliczności, na których Sąd oparł swoje rozumowanie i wyprowadził wniosek, że nie było ono jedynie oparte na fakcie posiadania całego kapitału spółki zależnej przez spółkę dominującą. W konsekwencji potwierdzenie przez Trybunał oceny Sądu w tej sprawie nie może prowadzić do zmiany zasady, której jest poświęcony pkt 50 wyroku w sprawie AEG przeciwko Komisji (pkt 56 powyżej). Należy dodać, że Trybunał wyraźnie stwierdza w pkt 29 wyroku w sprawie Stora (pkt 56 powyżej), że „z uwagi na fakt posiadania całego kapitału spółki zależnej Sąd mógł zasadnie przypuszczać, co wskazała Komisja, że spółka dominująca rzeczywiście wywierała decydujący wpływ na zachowanie jej spółki zależnej” i że w tych okolicznościach do skarżącej należało obalenie tego „domniemania” poprzez przedstawienie wystarczających dowodów.

- 58 W niniejszej sprawie Schunk GmbH wyraźnie potwierdziła podczas rozprawy i w odpowiedzi na pytanie Sądu, że w okresie naruszenia sprawowała pełną kontrolę nad SKT, w związku z czym należy domniemywać, że wywierała ona rzeczywiście decydujący wpływ na zachowanie jej spółki zależnej. Schunk GmbH mogła jednak obalić to domniemanie, przedstawiając dowody pozwalające wykazać niezależny charakter SKT.
- 59 Z pism Schunk GmbH wynika, że jej argumentacja dotycząca niezależności SKT opiera się zasadniczo na samym stwierdzeniu jej szczególnego charakteru, a mianowicie charakteru spółki holdingowej. Schunk GmbH wywodzi stąd niezależność funkcjonalną SKT i wskazuje ponadto na jej niezależność strukturalną, co przeczy twierdzeniu Komisji, że Schunk GmbH i SKT stanowią jednostkę gospodarczą i że działały w niniejszym przypadku jako jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE.
- 60 Pojęcie holdingu obejmuje różne sytuacje, ale zasadniczo holding można zdefiniować jako spółkę, która posiada udziały w jednej lub w większej liczbie spółek w celu sprawowania nad nimi kontroli.
- 61 W motywie 260 decyzji Komisja przypomina treść art. 3 statutu Schunk GmbH, zgodnie z którym „przedmiotem działalności przedsiębiorstwa jest nabywanie, sprzedaż, administrowanie, a w szczególności strategiczne zarządzanie udziałami w przemyśle”.
- 62 Wprawdzie ta definicja przedmiotu działalności Schunk GmbH przemawia za twierdzeniem tej spółki, że jest ona jedynie holdingiem finansowym, który nie prowadzi żadnej działalności przemysłowej lub handlowej, ale wyrażenie „strategiczne zarządzanie udziałami w przemyśle” jest wystarczająco szerokie, aby objąć prowadzenie działalności polegającej na zarządzaniu i kierowaniu spółkami zależnymi i w praktyce na nie pozwolić. Należy zaznaczyć, że wspomniany art. 3 statutu Schunk GmbH

stanowi też, że „[s]półka jest właściwa do podjęcia wszelkich stosownych środków, by zrealizować bezpośrednio lub pośrednio cel” wskazany w poprzednim punkcie.

63 Ponadto w kontekście grupy spółek, tak jak w niniejszym przypadku, holding jest spółką mającą na celu gromadzenie udziałów w różnych spółkach, której zadaniem jest zapewnienie jednolitego kierowania tymi spółkami. Z motywu 30 decyzji wynika, że Schunk GmbH jest główną spółką dominującą grupy Schunk, która liczy ponad 80 spółek zależnych i która jest „odpowiedzialna między innymi za oddział grupy »grafit i ceramika«, zajmujący się w szczególności produktami na bazie węgla i grafitu mającymi zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej”.

64 Fakt istnienia jednolitego kierowania i koordynacji znajduje potwierdzenie w okolicznościach, w jakich SKT określiła i przedstawiła Komisji swój obrót za rok 1998, podnosząc, że miała ona prawo wyłączyć ze swojego obrotu wartość szczotek preinstalowanych na obsadach szczotkowych.

65 W istocie w motywie 262 decyzji Komisja podnosi, co następuje:

„[T]e obsady szczotkowe są wytwarzane przez Schunk Metall- und Kunststofftechnik GmbH, inną spółkę zależną w grupie Schunk. Gdyby [SKT] rzeczywiście prowadziła niezależną politykę handlową, włączałaby ona regularnie sprzedaż tych szczotek spółce Schunk Metall- und Kunststofftechnik GmbH do danych dotyczących jej obrotu. Fakt, iż zaproponowała ona, aby tego nie czynić, wskazuje, że uważa ona, iż chodziło o sprzedaż, która skutkuje przeniesieniem na inną spółkę grupy podlegającą kontroli sprawowanej przez jednostki prawne zajmujące nadrzędną pozycję w ramach grupy Schunk, a nie o samodzielną sprzedaż niezależnemu nabywcy. W rzeczywistości

[SKT] zakwalifikowała tę sprzedaż spółce Schunk Metall- und Kunststofftechnik GmbH jako »obrót wewnętrzny« i jako »użytek własny«.

66 Opisana sytuacja wskazuje, że interesy grupy zostały niezaprzeczalnie uwzględnione i pozostaje w sprzeczności z twierdzeniem, iż SKT jest całkowicie niezależna. Należy również podkreślić znaczenie spółki zależnej, SKT, dla grupy Schunk, a w szczególności dla Schunk GmbH posiadającej 100% kapitału SKT. Otóż podczas gdy grupa osiągnęła w 2002 r. skonsolidowany obrót w wysokości 584 mln EUR, SKT osiągnęła w tym samym roku całkowity obrót w wysokości 113,6 mln EUR.

67 Oprócz treści art. 3 statutu Schunk GmbH Komisja nawiązuje do szczególnej formy prawnej SKT, która jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością (Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbH). Schunk GmbH nie zakwestionowała treści motywu 259 decyzji, który ma następujące brzmienie:

„Na podstawie niemieckiego prawa spółek [wspólnicy] spółki [...] z ograniczoną odpowiedzialnością (GmbH) sprawują ścisłą kontrolę nad kierownictwem GmbH. Między innymi mianują i odwołują dyrektorów generalnych GmbH. Podejmują również niezbędne środki w celu zbadania i kontroli sposobu, w jaki GmbH jest kierowana. Ponadto dyrektorzy generalni GmbH są zobowiązani do niezwłocznego przekazania, na żądanie każdego [wspólnika], informacji dotyczących działalności spółki i do zapewnienia dostępu do jej rachunków i dokumentów”.

68 Na płaszczyźnie organizacyjnej Schunk GmbH twierdzi, że między tymi dwiema spółkami nie występują żadne powiązania natury osobistej w sensie „struktur

osobowych wspólnych dla kilku spółek, jak na przykład ta sama osoba pełniąca jednocześnie funkcję członka rady nadzorczej w kilku spółkach przez stosunkowo długi okres lub mianowanie się nawzajem na członków zarządu i rady nadzorczej”.

- 69 Należy jednak stwierdzić, że Schunk GmbH nie przekazuje na poparcie swoich twierdzeń żadnego dowodu z dokumentów, chociaż można by przedstawić dowody, w szczególności imienny wykaz członków organów statutowych obu przedsiębiorstw w okresie naruszenia.
- 70 W tej sytuacji fakt, iż przedmiot działalności Schunk GmbH pozwala na wniosek, że spółka ta rzeczywiście stanowiła holding, którego statutowym zadaniem było zarządzanie udziałami w kapitale pozostałych spółek, sam nie wystarczy, by obalić domniemanie wynikające z faktu posiadania całego kapitału zakładowego SKT.
- 71 Wniosek ten czyni zbędnym badanie mocy dowodowej poszlaki, o której mowa w motywie 261 decyzji, mającej dowieść, że kierownictwo Schunk GmbH nie mogło nie wiedzieć o udziale SKT w porozumieniach ograniczających konkurencję, mianowicie o roli odegranej przez pana F., którego nazwisko znalazło się w książce adresowej przedstawiciela Morgan i który został następnie dyrektorem generalnym Schunk GmbH.
- 72 Ponadto należy zauważyć, że porównanie dokonane przez Schunk GmbH z sytuacją Hoffmann i niezależnym traktowaniem Hoffmann przez Komisję jest pozbawione wszelkiego znaczenia, ponieważ Komisja przyjęła, że spółka ta ponosi szczególną odpowiedzialność w okresie od września 1994 r. do października 1999 r., to znaczy przed jej nabyciem przez Schunk GmbH.

- 73 Schunk GmbH twierdzi wreszcie, że aby można było uznać, iż spółka dominująca ponosi odpowiedzialność za naruszenie, którego dokonała jej spółka zależna, należy wykazać, że spółka dominująca osobiście naruszyła reguły konkurencji, i dodaje, że przypisanie komuś naruszenia popełnionego przez inną osobę narusza zasadę odpowiedzialności indywidualnej, zgodnie z którą podmiot prawa może zostać ukarany tylko wtedy, gdy można mu zarzucić, że osobiście dopuścił się naruszenia.
- 74 Wystarczy stwierdzić, iż argumentacja Schunk GmbH opiera się na błędnym założeniu, że nie stwierdzono w stosunku do niej żadnego naruszenia. Wprost przeciwnie, z motywu 257 i z art. 1 decyzji wynika, że Schunk GmbH została indywidualnie skazana za naruszenie, którego miała dopuścić się sama, ze względu na istniejące między nią a SKT powiązania natury ekonomicznej i prawnej, które pozwalały jej ustalić zachowanie SKT na rynku (zob. podobnie ww. w pkt 55 wyrok w sprawie Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, pkt 34).
- 75 Z powyższych rozważań wynika, że Schunk GmbH nie wykazała, iż Komisja niesłusznie uznała, że ponosi ona razem z SKT wspólną i solidarną odpowiedzialność za zapłatę grzywny w wysokości 30,87 mln EUR.
- 76 W konsekwencji należy oddalić twierdzenie, że Komisja błędnie zastosowała art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, uwzględniając obrót w skali światowej osiągnięty przez Schunk GmbH, którą niesłusznie uznała za wspólnie i solidarnie odpowiedzialną z SKT, ponieważ jest ono oparte na błędnym założeniu.

W przedmiocie zastrzeżeń dotyczących naruszenia

— Uwagi wstępne

77 Jak wskazano, argumentacja skarżących przedstawiona na poparcie zarzutu naruszenia przez Komisję zasad proporcjonalności i równego traktowania przy ustalaniu kwoty grzywny zawiera zastrzeżenia dotyczące naruszenia stwierdzonego przez Komisję, porusza więc kwestię odpowiedzialności zainteresowanych przedsiębiorstw.

78 Tak więc skarżące podnoszą, że Komisja niesłusznie uznała, iż:

- przedsiębiorstwa uczestniczące w kartelu postanowiły w drodze wspólnego porozumienia zrezygnować z reklamy i z uczestnictwa w salonach;
- SKT brała udział w porozumieniach dotyczących zakazu dostaw bloków węgla przedsiębiorstwom zajmującym się ich obróbką;
- przedmiotem antykonkurencyjnych porozumień były produkty i klienci w sektorze wyposażenia pojazdów i dóbr konsumpcyjnych;

- zainteresowane przedsiębiorstwa realizowały „ogólny plan zmierzający do trwałej zmiany struktury konkurencji na rynku poprzez nabywanie przedsiębiorstw”, podczas gdy taki plan nigdy nie istniał lub mógł zostać opracowany i wdrożony jedynie przez SGL i Morgan bez wiedzy skarżących;

- zainteresowane przedsiębiorstwa posłużyły się wyjątkowo wyrafinowanym mechanizmem służącym kontroli i wykonaniu ich porozumień.

79 W odpowiedzi na te twierdzenia Komisja podnosi, że skarżące nie zakwestionowały w swej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wystąpienia niektórych okoliczności faktycznych wskazanych w tym piśmie, a podważyły je po raz pierwszy w skardze o stwierdzenie nieważności wniesionej do Sądu. Tymczasem zgodnie z orzecnictwem okoliczności faktyczne uznane w toku postępowania administracyjnego należy uznać za udowodnione i nie można już ich kwestionować przed sądem.

80 Należy przypomnieć w tym względzie, że pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które ma na celu zapewnienie przedsiębiorstwom będącym jego adresatami skutecznego wykonywania prawa do obrony, skutkuje określeniem przedmiotu postępowania wszczętego przeciwko przedsiębiorstwu, ponieważ określa ono stanowisko Komisji względem tego przedsiębiorstwa, i że instytucja nie ma prawa przedstawić w swojej decyzji zarzutów, które nie zostały wskazane w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów (zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 54/69 Francolor przeciwko Komisji, Rec. s. 851, pkt 12, i z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-8375, pkt 86).

81 Komisja powinna zająć stanowisko w kwestii dalszego przebiegu postępowania administracyjnego między innymi na podstawie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów przekazane przez przedsiębiorstwa będące jego adresatami.

- 82 Z jednej strony Komisja ma prawo lub ewentualnie obowiązek przeprowadzenia nowych czynności dochodzeniowych, jeżeli przebieg postępowania administracyjnego wskazuje na konieczność dokonania dodatkowych kontroli (zob. wyrok Trybunału z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 52/69 Geigy przeciwko Komisji, Rec. s. 787, pkt 14), które mogą skłonić Komisję do wystosowania do zainteresowanych przedsiębiorstw uzupełniającego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 83 Z drugiej strony może ona uznać, mając na względzie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, a w szczególności fakt uznania przez zainteresowane przedsiębiorstwa zarzucanych okoliczności, jak również informacje zebrane w toku dochodzenia, że jest w stanie wydać ostateczną decyzję, która kończy postępowanie administracyjne i wyznacza moment ustania spoczywającego na niej obowiązku ustalenia i udowodnienia okoliczności faktycznych stanowiących punkt wyjścia omawianych naruszeń. Komisja określa w tej decyzji odpowiedzialność zainteresowanych przedsiębiorstw i ustala wysokość grzywien nakładanych na nie stosownie do okoliczności.
- 84 W tych okolicznościach Trybunał uznał w pkt 37 wyroku z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-297/98 P SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. s. I-10101, że w braku wyraźnego uznania faktów przez przedsiębiorstwo, przeciwko któremu toczy się postępowanie, Komisja musi jeszcze ustalić okoliczności faktyczne, a przedsiębiorstwo ma prawo przedstawić w odpowiednim momencie, a w szczególności w ramach postępowania sądowego, wszelkie środki obrony, które uzna za przydatne. Wynika stąd natomiast, że nie ma to miejsca w razie uznania okoliczności faktycznych przez dane przedsiębiorstwo (zob. wyroki Sądu: z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-224/00 Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, Rec. s. II-2597, pkt 227, i z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, zwany dalej „wyrokiem w sprawie Tokai I”, Rec. s. II-1181, pkt 108; zob. również podobnie ww. w pkt 56 wyrok w sprawie Tokai II, pkt 324 i 326).
- 85 Przytoczone orzecznictwo nie prowadzi do ograniczenia możliwości wniesienia skargi przez przedsiębiorstwo ukarane przez Komisję, ale do uściślenia zakresu, w jakim możliwe jest podniesienie zastrzeżenia przed sądem, aby uniknąć wszelkiego przerzucenia z Komisji na Sąd zadania związanego z ustaleniem okoliczności

faktycznych leżących u podstaw danego naruszenia, przy czym należy przypomnieć, że Sąd, rozpatrując skargę wniesioną na podstawie art. 230 WE, jest właściwy do zbadania zgodności z prawem decyzji nakładającej karę i, stosownie do okoliczności, do zmiany tej decyzji na podstawie przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania (zob. postanowienie Sądu z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie T-252/03 FNICGV przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3795, pkt 24).

⁸⁶ W niniejszej sprawie w dniu 23 maja 2003 r. Komisja wysłała do skarżących pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, pozostawiając im termin ośmiu tygodni na zapoznanie się z tym pismem i na przekazanie odpowiedzi. W tym okresie skarżące, wspierane przez pełnomocników, mogły przeanalizować zarzuty, które Komisja im postawiła, i podjąć decyzję — przy znajomości sprawy, a także uwzględniając treść komunikatu w sprawie współpracy — co do stanowiska, jakie powinny zająć.

⁸⁷ W odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów Schunk GmbH wskazuje, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych ani kwalifikacji prawnej tych okoliczności jako zakazanego porozumienia lub jako uzgodnionej praktyki, ale że nie zgadza się z faktem, iż przypisuje się jej naruszenie prawa konkurencji, którego dopuściła się SKT. Schunk GmbH kwestionuje więc w swojej odpowiedzi solidarną i wspólną odpowiedzialność z SKT.

⁸⁸ Jeśli chodzi o SKT, jej odpowiedź ma szczególną formę, ponieważ zawiera akapit wprowadzający, w którym wskazano w ogólny sposób, co następuje:

„[SKT] nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych [...]. Nie kwestionuje też kwalifikacji prawnej tych okoliczności jako zakazanego porozumienia lub jako

uzgodnionej praktyki. Przedstawiając niniejsze uwagi, [SKT] nie zgadza się jedynie z pewnymi ocenami faktów i wnioskami prawnymi Komisji. Uzupełnimy więc opis stanu faktycznego w odniesieniu do niektórych kwestii”.

- 89 Użyte sformułowanie wskazuje na ogólne i wyraźne uznanie nie tylko przyjętych okoliczności faktycznych, ale również ich kwalifikacji prawnej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, przy czym towarzyszy mu jednak zastrzeżenie dotyczące niektórych faktów i wniosków prawnych, które Komisja mogła wysnuć na ich podstawie.
- 90 Należy podkreślić w tym względzie, że Komisja przyznała Schunk obniżkę wynoszącą 10% kwoty grzywny, której wysokość została uściślona podczas rozprawy, na podstawie pkt D ust. 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy, który przewiduje możliwość skorzystania z takiej obniżki, jeżeli „po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo informuje Komisję, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych, na których opiera ona swe zarzuty”.
- 91 Należy więc zbadać, czy stwierdzenia wskazane w pkt 78 powyżej obejmują zastrzeżenia przedstawione przez SKT w jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.

— W przedmiocie zakazu reklamy

- 92 Komisja podnosi, że skarżące kwestionują po raz pierwszy w skardze wszczynającej postępowanie istnienie porozumienia dotyczącego reklamy i uczestnictwa w salonach,

o którym wyraźnie wspomniano w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, podczas gdy skarżące twierdzą, że nigdy nie uznały prawdziwości tego faktu w toku postępowania administracyjnego.

93 Należy zauważyć, że kwestia zakazu reklamy jest wyraźnie wskazana w pkt 106 i 107 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Otóż Komisja stwierdza, iż członkowie kartelu ustalili, że nie będą korzystać z reklamy ani uczestniczyć w targach i wystawach (pkt 106) oraz wskazuje na fakt, iż podczas zebrania w dniu 3 kwietnia 1998 r. komitet techniczny stwierdził w rubryce „Reguły dotyczące reklamy”, że „Morgan Cupex i Pantrak reklamowały szczotki węglowe, co nie jest dozwolone” (pkt 107).

94 Należy przypomnieć, że SKT i Schunk GmbH wskazały w odpowiedziach na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że nie podważają wystąpienia okoliczności faktycznych ani kwalifikacji prawnej tych okoliczności jako zakazanego porozumienia lub jako uzgodnionej praktyki, ze sformułowanym przez SKT zastrzeżeniem dotyczącym niektórych ocen i wniosków Komisji przywołanych w pkt 3–33 odpowiedzi SKT. W żadnym razie nie odwołano się natomiast we wspomnianych punktach do ocen i wniosków Komisji dotyczących zakazu reklamy.

95 W tej sytuacji należy uznać, że skarżące wyraźnie uznały istnienie antykonkurencyjnego porozumienia w sprawie zakazu reklamy, którego nie można kwestionować po raz pierwszy przed Sądem.

— W przedmiocie dostaw bloków węgla

96 SKT utrzymuje, że wbrew twierdzeniom Komisji nie brała ona udziału w porozumieniach dotyczących zakazu dostaw bloków węgla przedsiębiorstwom zajmującym się ich obróbką.

- 97 Z decyzji wynika, że ten zarzut jest następstwem częściowej i błędnej lektury decyzji i nie można go rozpatrywać jako rzeczywistego, spóźnionego zaprzeczenia zarzucanym okolicznościom.
- 98 Komisja wyjaśnia w motywie 154 decyzji, że poza sprzedażą gotowych produktów na bazie węgla, takich jak szczotki węglowe, członkowie kartelu sprzedawali też bloki węgla prasowanego, które nie zostały jeszcze ociosane ani obrobione w celu wytworzenia szczotek lub innych produktów. Niektóre przedsiębiorstwa zajmujące się obróbką, które nie są członkami kartelu, nabywają te bloki węgla, ciosają je i przekształcają w produkty końcowe, które sprzedają klientom. Wspomniane przedsiębiorstwa, będąc klientami członków kartelu, są też dla nich źródłem konkurencji w zakresie gotowych produktów.
- 99 Z motywów 154–166 decyzji wynika, że polityka kartelu zmierzała do ograniczenia konkurencji, jaką przedsiębiorstwa zajmujące się obróbką mogły stanowić w zakresie gotowych produktów wytwarzanych z tych bloków, i polegała na odmowie zaopatrywania tych przedsiębiorstw lub na ustalaniu wysokich cen dostaw bloków węgla, jeśli wspomniane przedsiębiorstwa były zaopatrywane.
- 100 W motywie 161 decyzji Komisja wyraźnie zarzuca Schunk, że spółka ta zaopatrywała przedsiębiorstwa zajmujące się obróbką, stosując ceny uprzednio uzgodnione z pozostałymi uczestnikami kartelu, czemu skarżące nie zaprzeczają w ich pismach. Twierdzenie skarżących, że nie uczestniczyły w porozumieniach dotyczących zakazu dostaw bloków węgla jest więc pozbawione wszelkiego znaczenia.
- 101 Wynika stąd, że Komisja słusznie uznała, iż skarżące naruszyły art. 81 WE, uczestnicząc w szeregu antykonkurencyjnych porozumień obejmujących m.in. porozumienia dotyczące cen bloków węgla przeznaczonych dla przedsiębiorstw zajmujących się obróbką.

— W przedmiocie antykonkurencyjnych praktyk dotyczących producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych

- 102 Zdaniem skarżących z akt postępowania i z samej decyzji wynika, że antykonkurencyjne porozumienia nie odnosiły się do produktów i klientów w sektorach działalności obejmujących wyposażenie pojazdów i dobra konsumpcyjne. Skarżące nie przyznały zresztą w ramach postępowania administracyjnego, by takie porozumienia dotyczące danych sektorów istniały.
- 103 Komisja podnosi, że oba sektory działalności, o których mowa, zostały jasno opisane w pkt 11 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i że naruszenie odnoszące się do tych sektorów nie polega na stosowaniu systemu cen docelowych, ale na porozumieniu się członków kartelu co do argumentów uzasadniających odmowę obniżenia cen, stosowanych podczas negocjacji z podmiotami gospodarczymi działającymi w tych sektorach, co wynikało już z pkt 91 i 94 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 104 Komisja dodaje, że SKT uznała te okoliczności faktyczne w pkt 24 swej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, który ma następujące brzmienie:

„W dziedzinie szczotek węglowych i modułów dla sektora pojazdów oraz dla producentów urządzeń gospodarstwa domowego i obrabiarek producenci stawiali czoła dużym klientom dysponującym siłą nabywczą, którzy byli w stanie posługiwać się producentami, nastawiając ich jednych przeciw drugim. Wspomniani klienci nigdy nie byli przedmiotem ogólnego porozumienia podczas spotkań kartelu na szczeblu europejskim. Niewątpliwie rozmowy odbyły się. Były one jednak prowadzone wyłącznie po to, by producenci mogli wymieniać się wzajemnie argumentami, które mogłyby wysuwać względem dużych klientów domagających się obniżek cen”.

- 105 Okazuje się więc, że choć SKT zaprzecza istnieniu porozumienia dotyczącego cen, przyznaje ona jednak, że doszło do bezprawnego porozumienia między przedsiębiorstwami uczestniczącymi w kartelu, którego przedmiotem był poziom cen produktów przeznaczonych dla producentów wyposażenia pojazdów i dla producentów dóbr konsumpcyjnych, co nie może być już kwestionowane po raz pierwszy przed Sądem.
- 106 Skarżące kwestionują jednak fakt, że oświadczenia zawarte w pkt 24 odpowiedzi SKT na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów mogą zostać zrozumiane i uznane za wyraźne przyznanie się do naruszenia art. 81 WE.
- 107 Zakładając, że z uwagi na pewną nieprecyzyjność pisma w sprawie przedstawienia zarzutów co do charakteru i dokładnej kwalifikacji prawnej stanowiącego naruszenie zachowania zarzucanego skarżącym, oświadczenia, o których mowa powyżej, mogą nie zostać potraktowane jako wyraźne uznanie zarzucanych okoliczności, zarzut skarżących oparty na twierdzeniu, że naruszenie w sektorze producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych nie miało miejsca, powinien zostać uznany za dopuszczalny, ale w każdym razie należy go oddalić jako bezzasadny.
- 108 Należy zauważyć, że z decyzji wynika, iż Komisja uznała, że zachowanie różnych przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu stanowiło jednolite i ciągłe naruszenie, które stopniowo uległo konkretyzacji przez porozumienia lub uzgodnione praktyki.
- 109 Tak więc art. 1 decyzji stanowi, że zainteresowane przedsiębiorstwa, w tym skarżące, naruszyły art. 81 ust. 1 WE, uczestnicząc „w szeregu porozumień i uzgodnionych praktyk” w sektorze produktów na bazie węgla i grafitu mających zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej. Należy przypomnieć w tym względzie, że w wypadku złożonego naruszenia, w którym uczestniczyło przez szereg lat wielu producentów mających na celu wspólną regulację rynku, nie można wymagać od Komisji, by precyzyjnie zakwalifikowała naruszenie — w odniesieniu do każdego

przedsiębiorstwa i na każdym danym etapie — jako porozumienie lub uzgodnioną praktykę, ponieważ i tak obie formy naruszenia są przewidziane w art. 81 WE (zob. ww. w pkt 56 wyrok w sprawie PVC II, pkt 696).

- 110 Jeśli chodzi o niezgodną z prawem działalność dotyczącą producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych, Komisja wskazuje w motywie 40 decyzji, że wspomniani producenci należą do pierwszej grupy „dużych klientów” w zakresie produktów mających zastosowanie w branży elektrycznej, których cechuje: niewielka ich liczba, zakupy w dużych ilościach i znaczna siła negocjacyjna.
- 111 Opierając się w szczególności na oświadczeniach LCL, Komisja wskazuje, że „jedyną grupą klientów, którzy — jak się wydaje — zostali wyłączeni z obliczania cen katalogowych, są producenci wyposażenia pojazdów i być może producenci dóbr konsumpcyjnych” (motyw 120 decyzji), ale że bezpośrednie kontakty między potencjalnymi dostawcami miały miejsce przed rozpoczęciem dorocznych negocjacji z zainteresowanymi podmiotami gospodarczymi. Kontakty te miały na celu raczej porozumienie się w kwestii argumentów używanych w razie wystąpienia przez tych dużych klientów o obniżenie cen, niż osiągnięcie porozumienia co do cen (motyw 124 decyzji).
- 112 Skarżące twierdzą, że dokument pochodzący od LCL, na którym Komisja opiera swoje wnioski, nie zawiera informacji pozwalających uznać, iż omawiana wymiana argumentów dotyczyła sektorów wyposażenia pojazdów oraz dóbr konsumpcyjnych oraz że wymiana ta nie stanowi zachowania zakazanego na mocy art. 81 WE.

- 113 Po pierwsze, należy stwierdzić, że omawiany dokument dotyczy „metody obliczenia cen szczotek do silników elektrycznych” i że pierwsza jego część jest poświęcona „szczotkom do pojazdów” i „szczotkom FHP”. LCL opisuje wpieryw kontekst popytu na te dwa produkty, używając terminów analogicznych do tych, którymi posłużono się w pkt 110 powyżej, a następnie wskazuje, co następuje:

„W takim kontekście jedynym celem uzgodnień między konkurentami w branym pod uwagę okresie była próba oparcia się stosunkowi sił, który był wyjątkowo zachwiany na korzyść klientów.

[...]

Ceny produktów »szczotki do pojazdów« i »szczotki FHP« nigdy nie były przedmiotem dyskusji w ramach spotkań technicznych [European Carbon and Graphite Association (europejskiego stowarzyszenia węgla i grafitu)]. Ceny te nigdy nie były ustalone w oparciu o metody lub cenniki wspólne dla poszczególnych konkurentów.

W okresie działania kartelu, który zakończył się w 1999 r., konkurenci dokonywali uzgodnień przy okazji dorocznych negocjacji z klientami w celu wymiany informacji i argumentów, które każdy konkurent próbował następnie stosować, by stawić czoła presji ze strony klientów i ich ciągłym żądaniom obniżenia cen.

[...]

Wniosek

W okresie trwania naruszenia konkurencji dokonywali uzgodnień w zakresie »szczotek do pojazdów« i »szczotek FHP« w celu udzielenia konkurentom pomocy w skutecznym stawieniu czoła silnym presjom i powtarzającym się żądaniom ze strony klientów obniżenia cen”.

- 114 Zważywszy na charakter produktów, o których mowa we wspomnianym dokumencie, nie ma żadnych wątpliwości co do tego, że przytoczone uzgodnienia dotyczyły sektorów wyposażenia pojazdów i dóbr konsumpcyjnych. Bezsporne jest, że produkty na bazie węgla i grafitu mające zastosowanie w branży elektrycznej służą głównie do przewodzenia elektryczności. Wśród tych produktów znajdują się szczotki grafitowe obejmujące „szczotki do pojazdów”, które montuje się w silnikach elektrycznych przeznaczonych do wyposażenia pojazdów, a także „szczotki FHP”, które montuje się w silnikach elektrycznych artykułów gospodarstwa domowego oraz narzędzi przenośnych.
- 115 Ponadto w pkt 24 odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów SKT wyraźnie umiejscowiła omawiane uzgodnienia „[w] dziedzinie szczotek węglowych i modułów dla sektora pojazdów oraz dla producentów urządzeń gospodarstwa domowego i obrabiarek”.
- 116 Po drugie, należy przypomnieć, że pojęcie „uzgodnionej praktyki” oznacza pewien rodzaj koordynacji pomiędzy przedsiębiorstwami, która wprawdzie nie prowadzi jeszcze do zawarcia umowy we właściwym tego słowa znaczeniu, lecz pozwala świadomie na zastąpienie konkurencji wraz z jej zagrożeniami praktyczną współpracą przedsiębiorstw (zob. ww. w pkt 55 wyrok w sprawie ICI przeciwko Komisji, pkt 64). Kryteria w zakresie spornej koordynacji i współpracy określone w orzecznictwie, dalekie od wymagania opracowania rzeczywistego „planu”, winny być interpretowane w duchu postanowień traktatu dotyczących konkurencji, zgodnie z którymi każdy podmiot gospodarczy winien określać w sposób autonomiczny politykę, jaką zamierza

realizować na wspólnym rynku. O ile jest prawdą, iż przywołany wymóg autonomii nie wyłącza prawa podmiotów gospodarczych do przystosowywania się w sprawny sposób do postępowania konkurentów, które stwierdzają lub którego się spodziewają, o tyle jednak zdecydowanie sprzeciwia się on wszelkim kontaktom między tymi podmiotami gospodarczymi, tak bezpośrednim, jak i pośrednim, które miałyby na celu lub skutkowałyby bądź wywieraniem wpływu na postępowanie aktualnego lub potencjalnego konkurenta na rynku, bądź ujawnieniem temu konkurentowi postępowania, które one same zdecydowały lub planują realizować na rynku (zob. wyrok Trybunału z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73 Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1663, pkt 173 i 174, ww. w pkt 56 wyrok w sprawie PVC II, pkt 720).

117 Cel bezpośrednich kontaktów, które miały miejsce między członkami kartelu i które zostały opisane przez LCL i SKT, wskazuje bezsprzecznie na bezprawne uzgodnienie w rozumieniu przytoczonego powyżej orzecznictwa. Wymieniając się informacjami w celu utrzymania określonego poziomu cen produktów przeznaczonych dla producentów wyposażenia pojazdów i dla producentów dóbr konsumpcyjnych, omawiane przedsiębiorstwa stosowały praktyki kartelowe, które ułatwiały koordynację ich handlowego zachowania, co pozostaje w wyraźnej sprzeczności z wymogiem, zgodnie z którym każdy podmiot gospodarczy winien określać w sposób autonomiczny politykę, jaką zamierza realizować na rynku.

118 W wyroku z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P Komisja przeciwko Anic Participazioni, Rec. s. I-4125, Trybunał orzekł, że tak jak wynika z treści art. 81 ust. 1 WE, uzgodniona praktyka obejmuje — poza uzgodnieniem przedsiębiorstw — zachowanie na rynku będące wynikiem tego uzgodnienia i związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy nimi (pkt 118). Orzekł on także, że należy domniemywać, z zastrzeżeniem przeciwnego dowodu, który muszą przedstawić podmioty zainteresowane, że przy określaniu swojego zachowania na rynku przedsiębiorstwa uczestniczące w uzgodnieniu i działające na rynku uwzględniają informacje, które wymieniły ze swoimi konkurentami (ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Participazioni, pkt 121).

119 W niniejszym przypadku i wobec braku dowodu przeciwnego, który SKT musiała przedstawić, należy stwierdzić, że SKT, która była nadal aktywna na rozpatrywanym rynku przez cały okres naruszenia, uwzględniła bezprawne uzgodnienie, w którym uczestniczyła, w celu określenia swojego zachowania na tym rynku (zob. podobnie ww. w pkt 118 wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Participazioni, pkt 121).

120 Wynika stąd, że Komisja słusznie uznała, iż skarżące naruszyły art. 81 WE, uczestnicząc w szeregu porozumień i uzgodnionych praktyk dotyczących między innymi produktów przeznaczonych dla producentów wyposażenia pojazdów i dla producentów dóbr konsumpcyjnych, w związku z czym należy oddalić twierdzenia skarżących, że nie powinno się uwzględniać obrotu osiągniętego w omawianych sektorach, opierające się na błędnym założeniu, iż kartel nie dotyczył rzeczonych produktów.

— W przedmiocie nieistnienia ogólnego planu członków kartelu zmierzającego do trwałej zmiany struktury konkurencji na rynku poprzez nabywanie przedsiębiorstw

121 W ramach uwag dotyczących wagi naruszenia skarżące wskazują, że Komisja, nawiązując do przypadków nabywania przedsiębiorstw, które miały miejsce w przeszłości, stwierdza w motywie 173 decyzji, a przynajmniej w jej niemieckiej wersji językowej, że „te różne środki pozwoliły kartelowi na rozwiązanie problemu niemal wszystkich »outsiderów« obecnych na rynku EOG”.

122 Schunk podnosi, że Komisja, artykułując to stwierdzenie, domniemywa, iż zainteresowane przedsiębiorstwa realizowały ogólny plan zmierzający do trwałej zmiany

struktury konkurencji na rynku poprzez nabywanie przedsiębiorstw, i utrzymuje, że taki plan nigdy nie istniał lub mógł zostać opracowany i wdrożony jedynie przez SGL i Morgan bez wiedzy Schunk.

123 O ile twierdzenia te można rozumieć jako zakwestionowanie przez skarżące naruszenia opisanego w motywie 2 decyzji, za które przypisano im odpowiedzialność, należy stwierdzić, że wynikają one z ewidentnie błędnego rozumienia decyzji i należy je odrzucić jako pozbawione wszelkiego znaczenia.

124 Należy zaznaczyć w tym względzie, że motyw 173 decyzji stanowi zdanie końcowe, które nawiązuje nie tylko do przypadków nabywania konkurencyjnych przedsiębiorstw przez niektórych członków kartelu.

125 Wyrażenie „te różne środki” odsyła do szeregu antykonkurencyjnych poczynań opisanych w motywie 167 decyzji polegających na nakłanianiu konkurentów do współpracy, na zmuszaniu konkurentów do współpracy, na zmuszaniu konkurentów poprzez skoordynowane działanie do wycofania się z rynku lub przynajmniej na daniu im wyraźnie do zrozumienia, że przeszkadzanie kartelowi nie leżało w ich interesie. Oprócz tych działań dochodziło też do nabywania konkurentów. Wspomniany motyw nie zawiera więc żadnego stwierdzenia lub przypuszczenia Komisji co do istnienia „ogólnego planu członków kartelu zmierzającego do trwałej zmiany struktury konkurencji na rynku poprzez nabywanie przedsiębiorstw”.

126 Ponadto należy zauważyć, że ani w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, ani w decyzji Komisja nie przypisuje skarżącym operacji nabywania konkurencyjnych przedsiębiorstw i że skarżące nie podają w wątpliwość prawdziwości antykonkurencyj-

nych poczynań, poza operacjami nabywania przedsiębiorstw, zarzucanych członkom kartelu i odnoszących się do konkurencyjnych przedsiębiorstw, które to poczynania opisano w motywach 168–171 decyzji.

— W przedmiocie istnienia wyjątkowo wyrafinowanego mechanizmu służącego kontroli i wykonaniu omawianych porozumień

¹²⁷ Z motywów 2 i 219 decyzji wynika, że Komisja uznała, iż przedsiębiorstwa będące adresatami decyzji uczestniczyły w jednolitym i ciągłym naruszeniu art. 81 ust. 1 WE, a od dnia 1 stycznia 1994 r. — art. 53 ust. 1 porozumienia EOG, w ramach którego wspomniane przedsiębiorstwa między innymi „posłużyły się wyjątkowo wyrafinowanym mechanizmem służącym kontroli i wykonaniu ich porozumień”.

¹²⁸ Skarżące twierdzą, że taki mechanizm nigdy nie istniał i że decyzja nie określa precyzyjnie jego istoty.

¹²⁹ Należy jednak zaznaczyć, że decyzja zawiera dwa motywy dotyczące „[s]posobu zapewnienia przestrzegania reguł kartelu”.

¹³⁰ Motyw 89 ma następujące brzmienie:

„Porozumienie z 1937 r., na podstawie którego utworzono europejskie stowarzyszenie producentów szczołek węglowych, przewidywało formalne postępowanie arbitrażowe pozwalające na rozstrzygnięcie sporów między członkami kartelu w razie zarzutów naruszenia reguł kartelu. Te formalne procedury służące zapewnieniu przestrzegania reguł kartelu nie mogły już obowiązywać po wejściu w życie wspólnotowych reguł

konkurencji. Członkowie kartelu śledzili więc skrupulatnie oferty cenowe, jakie każdy z nich składał klientom, i kładli nacisk podczas spotkań lub przy okazji innych kontaktów na konieczność przestrzegania reguł i cen uzgodnionych przez kartel. Przykłady:

Podczas spotkania komitetu technicznego w dniu 16 kwietnia 1993 r.:

»DG [Schunk] wnosi, żeby:

1. Wycofano na piśmie ofertę cenową złożoną Burgmannowi [klient], niższą o 25–30% niż w cenniku.
2. Nie przedstawiano żadnej innej oferty na tym poziomie cenowym«.

Spotkanie lokalne w Niderlandach w dniu 27 października 1994 r.:

»Morganite — Belgia problemy z kolegami. Niewprowadzanie latem żadnej podwyżki cen«”.

¹³¹ Opierając się na szeregu dokumentów, Komisja dodaje w motywie 90 decyzji, że „[p]rzypadki przedsiębiorstw stosujących zbyt niskie ceny były rozpatrywane podczas spotkań kartelu i mogły skutkować żądaniem wyrównania”.

- 132 Komisja twierdzi w swoich pismach, że skarżące kwestionują po raz pierwszy przed Sądem przytoczone powyżej okoliczności faktyczne, które w rzeczywistości zostały omówione w pkt 62 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 133 Należy podkreślić, że zastrzeżenia i uwagi krytyczne przedstawione przez SKT w jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, relatywizujące zakres wstępnego i zasadniczego oświadczenia w przedmiocie uznania prawdziwości okoliczności faktycznych i ich kwalifikacji prawnej, nie dotyczą kwestii nadzoru nad wykonywaniem porozumień, w związku z czym skarżące nie mogą już jej roztrząsać po raz pierwszy przed Sądem.
- 134 Zakładając, że zastrzeżenie podniesione przez skarżące może być jednak uznane za dopuszczalne z uwagi na fakt, iż właśnie w decyzji Komisja używa po raz pierwszy wyrażenia „wyjątkowo wyrafinowany mechanizm”, zastrzeżenie to należy w każdym wypadku oddalić jako bezzasadne. W istocie wystarczy stwierdzić, że skarżące nie przedstawiły żadnej informacji pozwalającej zaprzeczyć stwierdzeniom Komisji zawartym w motywach 89 i 90 decyzji, w szczególności jeśli chodzi o istnienie mechanizmu nadzoru nad polityką cenową członków kartelu obejmującego obowiązek wypłaty odszkodowań przez przedsiębiorstwa, które składały zbyt niskie oferty cenowe.
- 135 Należy wreszcie zaznaczyć, że w części skargi poświęconej „udziałowi Schunk w naruszeniu” i zarzucanemu Komisji przecenieniu przez nią udziału tej spółki w naruszeniu skarżące poddają krytyce stanowisko Komisji wyrażone w motywie 178 decyzji, uznające za „niezwykły” fakt, iż tuż po zebraniu założycielskim European Carbon and Graphite Association (europejskiego stowarzyszenia węgla i grafitu, ECGA) w dniu 1 marca 1995 r. niektórzy członkowie stwierdzili konieczność utworzenia komitetu ds. grafitów specjalnych, przy czym nie byli wówczas w stanie wskazać, jakie słuszne kwestie powinien on badać.

- 136 Poza skrótowym i hermetycznym charakterem argumentacji skarżących oczywiste jest, że oświadczenia Komisji, o których mowa powyżej, wpisują się w ramy oceny roli stowarzyszeń zawodowych w kartelu, a konkretnie ECGA. W tej sytuacji wspomniana argumentacja skarżących nie podaje w wątpliwość oceny Komisji co do odpowiedzialności skarżących ani też co do wagi naruszenia.
- 137 Z całości powyższych rozważań wynika, że Komisja słusznie uznała, iż skarżące dopuściły się naruszenia art. 81 WE opisanego w motywie 2 decyzji, uczestnicząc w szeregu porozumień i uzgodnionych praktyk w sektorze produktów na bazie węgla i grafitu mających zastosowanie w branży elektrycznej i mechanicznej.

W przedmiocie wniosku o obniżenie grzywny

- 138 Skarżące zarzucają Komisji naruszenie zasad proporcjonalności i równego traktowania przy ustalaniu wysokości grzywny.
- 139 Z decyzji wynika, że grzywny zostały nałożone na podstawie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 i że Komisja ustaliła wysokość grzywien, stosując metodę określoną w wytycznych, mimo że nie nawiązała ona wyraźnie w decyzji do wytycznych.

W przedmiocie zarzucanego Komisji przecenienia przez nią wagi naruszenia w stosunku do charakteru naruszenia i jego skutków

¹⁴⁰ Według metody zdefiniowanej w wytycznych Komisja przy ustalaniu kwoty grzywien, które mają zostać nałożone na dane przedsiębiorstwa, za punkt wyjścia przyjmuje kwotę określoną w zależności od wagi naruszenia. Przy ocenie wagi naruszenia należy wziąć pod uwagę jego charakter, rzeczywisty wpływ na rynek, tam gdzie może to być zmierzone, oraz rozmiar właściwego rynku geograficznego (pkt 1A akapit pierwszy). W tym kontekście naruszenia zostały podzielone na trzy kategorie, a mianowicie: „naruszenia o małym znaczeniu”, dla których kwota możliwych grzywien może wynosić od 1000 do 1 mln EUR, „poważne naruszenia”, dla których kwota możliwych grzywien może wynosić od 1 mln do 20 mln EUR, oraz „bardzo poważne naruszenia”, dla których kwota możliwych grzywien przekracza 20 mln EUR (pkt 1A akapit drugi tiret od pierwszego do trzeciego).

¹⁴¹ Komisja wskazała w decyzji następujące trzy elementy:

- omawiane naruszenie polegało głównie na ustalaniu w sposób bezpośredni lub pośredni cen sprzedaży oraz innych warunków transakcji mających zastosowanie wobec klientów, na podziale rynków, w szczególności poprzez przydzielanie klientów, a także na prowadzeniu skoordynowanych działań w stosunku do konkurentów, którzy nie byli członkami kartelu, a takie praktyki stanowią, ze względu na sam ich charakter, najpoważniejszy rodzaj naruszenia przepisów art. 81 ust. 1 WE i art. 53 ust. 1 porozumienia EOG (motyw 278 decyzji);

- porozumienia kartelowe zostały wykonane i miały wpływ na rynek EOG w zakresie omawianych produktów, aczkolwiek nie było możliwe precyzyjne określenie tego wpływu (motyw 286 decyzji);

- kartel obejmował cały wspólny rynek oraz cały Europejski Obszar Gospodarczy po jego utworzeniu (motyw 287 decyzji).

142 Wniosek Komisji zawarty w motywie 288 decyzji ma następujące brzmienie:

„Mając na względzie te wszystkie czynniki, Komisja uważa, że przedsiębiorstwa, których dotyczy niniejsza decyzja, dopuściły się bardzo poważnego naruszenia. Zdaniem Komisji charakter naruszenia i jego zasięg geograficzny są takie, że naruszenie należy uznać za bardzo poważne bez względu na to, czy można, czy też nie, określić jego wpływ na rynek. W każdym razie jasne jest, że antykonkurencyjne uzgodnienia kartelu zostały wdrożone i miały wpływ na rynek, nawet jeśli nie można określić precyzyjnie tego wpływu”.

143 Skarżące twierdzą, że Komisja przeceniła wagę naruszenia i przedstawiają w tym względzie różne argumenty, które są zasadniczo związane z analizą charakteru naruszenia. Skarżące poddają też krytyce ocenę skutków rzeczonego naruszenia dokonaną przez Komisję.

- W przedmiocie charakteru naruszenia

144 Tytułem wstępu należy zaznaczyć, że uzasadnienie Komisji dotyczące charakteru naruszenia dzieli się na dwie części; pierwsza odnosi się do uwzględnienia samej istoty omawianych działań antykonkurencyjnych (motyw 278 decyzji), a druga dotyczy elementów pobocznych, ale związanych z oceną charakteru naruszenia (motyw 279 decyzji).

145 Komisja wskazała w pierwszej części, że omawiane naruszenie polegało „głównie” na ustalaniu w sposób bezpośredni lub pośredni cen sprzedaży oraz innych warunków transakcji mających zastosowanie wobec klientów, na podziale rynków, w szczególności poprzez przydzielanie klientów, a także na prowadzeniu skoordynowanych działań w stosunku do konkurentów, którzy nie byli członkami kartelu.

146 Należy przypomnieć, iż twierdzenia skarżących, że antykonkurencyjne porozumienie w sprawie zakazu reklamy nie miało miejsca, że nie istniał ogólny plan członków kartelu zmierzający do trwałej zmiany struktury konkurencji na rynku poprzez nabywanie przedsiębiorstw i że nie posłużono się wyjątkowo wyrafinowanym mechanizmem służącym kontroli i wykonaniu ich porozumień, które to twierdzenia są zawarte w części ich pism poświęconych formalnie zakwestionowaniu oceny wagi naruszenia dokonanej przez Komisję, nie zostały uwzględnione z powodów, o których mowa powyżej.

147 Ponadto z treści motywu 278 decyzji wynika, że przy ocenie wagi naruszenia Komisja zważyła odmiennie antykonkurencyjne działania przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu i że nie wspomniała ona nawet o zakazie reklamy ani o posłużeniu się wyjątkowo wyrafinowanym mechanizmem służącym kontroli i wykonaniu ich porozumień z uwagi na charakter tych praktyk, który jest obiektywnie mniej istotny i jedynie uzupełniający.

148 W tej sytuacji, zakładając nawet, że twierdzenia skarżących dotyczące zakazu reklamy i rzeczonego mechanizmu mogą być uznane za zasadne, nie pozwalają one na podważenie oceny Komisji dotyczącej wagi naruszenia.

149 W ramach drugiej części uzasadnienia poświęconej ocenie wagi naruszenia (motyw 279 decyzji) Komisja wskazuje, co następuje:

„Celem wyczerpującego przedstawienia zagadnienia można również zauważyć, że wszystkie duże podmioty gospodarcze z EOG, które kontrolowały wspólnie ponad 90% rynku EOG, uczestniczyły w uzgodnieniach stanowiących kartel. Uzgodnienia te były kierowane, a przynajmniej świadomie tolerowane, na najwyższych szczeblach zainteresowanych przedsiębiorstw. Strony podjęły wiele środków ostrożności, by uniknąć wykrycia kartelu, co nie pozostawia żadnej wątpliwości co do faktu, iż były one w pełni świadome bezprawnego charakteru swych poczynań. Kartel osiągnął wysoki stopień instytucjonalizacji i był powszechnie szanowany. Kontakty między stronami podczas spotkań lub w innej formie były częste i regularne. Kartel był realizowany wyłącznie na korzyść uczestniczących w nim przedsiębiorstw i ze szkodą dla ich klientów, a w ostatecznym rozrachunku dla szerokiego kręgu odbiorców”.

150 Na poparcie twierdzenia, że ocena wagi naruszenia jest błędna, skarżące podnoszą, że Komisja myli się, gdy stwierdza w przypisie nr 4 decyzji, iż „[n]a potrzeby porozumień dotyczących cen” kartel wyodrębnił wśród produktów mających zastosowanie w branży elektrycznej kilka dużych kategorii i że teza Komisji, iż porozumienia były wykonywane dzięki systemowi, który był zorganizowany w sposób przymusowy, opiera się „w związku z tym” na błędnej interpretacji faktów.

151 Poza wyraźnym brakiem związku logicznego między dwiema propozycjami, o których mowa powyżej, wystarczy stwierdzić, że twierdzenia skarżących nie są w żaden sposób powiązane z oceną wagi naruszenia dokonaną przez Komisję w decyzji, a zatem że są one pozbawione wszelkiego znaczenia w kontekście zarzutu, że Komisja przeceniła wspomnianą wagę naruszenia.

152 Skarżące twierdzą też, że ani tajny charakter kartelu, ani szkoda poniesiona przez szeroki krąg odbiorców nie powinny być uwzględniane w decyzji (motyw 279) jako okoliczności obciążające, ponieważ chodzi o elementy nierozzerwalnie związane

z każdym kartelem, które prawodawca uwzględnił już przy określaniu ram grzywien. Komisja nie przedstawiła poza tym żadnego dowodu na poparcie swojej tezy, że członkowie kartelu systematycznie podejmowali wysiłki, by zataić swe bezprawne działania.

153 Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wagę naruszenia ustala się na podstawie licznych okoliczności, takich jak szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst i odstrasżające działanie grzywien, w odniesieniu do których Komisja dysponuje swobodnym uznaniem (zob. ww. w pkt 44 wyrok Trybunału w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 241, a także wyrok Trybunału z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, C-328/05 P, Zb.Orz. s. I-3921, pkt 43).

154 W związku z tym Komisja mogła słusznie uwzględnić przy ustalaniu wagi naruszenia fakt, iż przedsiębiorstwa podjęły wiele środków ostrożności, by uniknąć wykrycia kartelu, oraz szkodę poniesioną przez szeroki krąg odbiorców, zważywszy, że te dwa elementy nie stanowią, ściśle rzecz biorąc, „okoliczności obciążających”, jak twierdzą skarżące.

155 Wbrew twierdzeniom skarżących Komisja przedstawiła w motywach 81–87 decyzji szczegółowy opis środków ostrożności podjętych w celu zapewnienia poufności spotkań i kontaktów, a opis ten został poparty dowodami z dokumentów, którym skarżące nie zaprzeczyły.

156 Ponadto, jak wskazuje Komisja, nie wszystkie naruszenia prawa konkurencji szkodzą w ten sam sposób konkurencji i konsumentom. Uwzględnienie szkody poniesionej przez odbiorców różni się od uwzględnienia zdolności ekonomicznej członka kartelu do wyrządzenia szkody konkurencji i konsumentom, które następuje na etapie obliczania kwoty grzywiny przewidzianym w wytycznych i mającym na celu zróżnicowane traktowanie, w szczególności w wypadku gdy, tak jak w niniejszej sprawie, w naruszeniu uczestniczy kilka przedsiębiorstw.

157 Należy wreszcie zaznaczyć, że treść motywu 279 decyzji wskazuje, iż elementy, o których mowa w tym motywie, zostały przytoczone posiłkowo w stosunku do elementów wyszczególnionych w motywie 278 decyzji. W tej sytuacji, zakładając nawet,

że zakwestionowanie przez skarżące faktu uwzględnienia tajnego charakteru kartelu i szkody poniesionej przez odbiorców może być uznane za zasadne, nie skutkuje to podaniem w wątpliwość oceny przez Komisję charakteru naruszenia, wynikającej z trafnych i dostatecznych względów zawartych w motywie 278 decyzji.

— W przedmiocie skutków naruszenia

¹⁵⁸ W ramach zarzutu opartego na przecenieniu wagi naruszenia skarżące twierdzą, że Komisja popełniła podwójny błąd przy ocenie skutków naruszenia.

¹⁵⁹ Po pierwsze, skarżące utrzymują, że Komisja błędnie określiła wielkość rynku właściwego, uznając, iż kartel obejmował porozumienia kartelowe dotyczące producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych, podczas gdy skarżące nigdy nie przyznały, że takie porozumienia istniały.

¹⁶⁰ Jak wskazano powyżej, argumentacja ta świadczy o zakwestionowaniu naruszenia stwierdzonego przez Komisję w decyzji i przyjęto, wbrew twierdzeniom skarżących, że antykonkurencyjne praktyki kartelu dotyczyły w istocie producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych. Jest ona ponadto pozbawiona wszelkiego znaczenia w odniesieniu do badania zasadności oceny skutków kartelu, która — wbrew twierdzeniom skarżących — jest niezależna od obrotu osiągniętego przez przedsiębiorstwa w zakresie omawianych produktów.

- 161 Po drugie, skarżące podnoszą, iż Komisja popełniła błąd w ocenie dotyczącej wykonania porozumień i twierdzą jednocześnie, że Komisja — wbrew wymogom przewidzianym w jej wytycznych — nie przedstawiła żadnego dowodu na rzeczywisty wpływ kartelu i nie uwzględniła dostatecznie faktu, iż porozumienia zostały jedynie częściowo wykonane.
- 162 W motywie 281 decyzji Komisja stwierdza wystąpienie rzeczywistych skutków antykonkurencyjnych wynikające w niniejszym przypadku z faktu wykonania porozumień kartelowych, nawet jeśli nie jest możliwe dokładne ich określenie, przy czym owo stwierdzenie następuje po opisie charakteru naruszenia i poprzedza określenie zasięgu geograficznego tego naruszenia. Treść motywu 288 decyzji, a konkretnie użyty zwrot „[m]ając na względzie te wszystkie czynniki”, pozwala uznać, że Komisja uwzględniła w istocie rzeczywisty wpływ kartelu na rynek w celu uznania naruszenia za „bardzo poważne”, nawet jeśli dodała, iż wspomniana kwalifikacja jest zasadna bez względu na to, czy wpływ można określić, czy też nie.
- 163 Z motywów 244–248 i 280–286 decyzji wynika zatem, że Komisja wyprowadziła w jednoznaczny sposób z okoliczności, iż kartel został wprowadzony w życie, wniosek, że kartel miał rzeczywisty wpływ na omawiany sektor.
- 164 Komisja wskazuje w tym względzie, że „[w]szyscy członkowie kartelu stosowali uzgodnione ogólne podwyżki cen (wyrażone procentowo), rozprowadzając nowe wykazy cen [...], przedsiębiorstwa transportu publicznego udzielały zamówień spółce, której oferta została zmanipulowana w ten sposób, że była nieznacznie niższa od ofert pozostałych stron kartelu, prywatni klienci mogli jedynie zaopatrzyć się u wskazanego wcześniej dostawcy po uprzednio określonej cenie, przez co konkurencja nie mogła zaistnieć, a przedsiębiorstwa zajmujące się obróbką znalazły się w sytuacji, w której nie było możliwe nabywanie bloków lub jedynie po sztucznie zawyżonych cenach, w związku z czym nie mogły stanowić skutecznej konkurencji na rynku produktów gotowych”. Mając na względzie długość okresu naruszenia oraz fakt, iż przedsiębiorstwa, o których mowa, kontrolowały wspólnie ponad 90% rynku EOG, okoliczność, że

kartel wywołał rzeczywiste skutki antykonkurencyjne na tym rynku nie budzi zdaniem Komisji żadnych wątpliwości (motyw 245 i 281 decyzji).

- 165 Należy przypomnieć, że w celu oceny rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek Komisja jest zobowiązana do przyjęcia za punkt odniesienia konkurencji, jaka normalnie istniałaby w przypadku braku naruszenia (zob. podobnie ww. w pkt 116 wyrok w sprawach połączonych Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, pkt 619 i 620; wyroki Sądu: z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-347/94 Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, Rec. s. II-1751, pkt 235; z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-141/94 Thyssen Stahl przeciwko Komisji, Rec. s. II-347, pkt 645, i ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 150).
- 166 Jeśli chodzi o kartele cenowe, Komisja może zasadnie uznać, że naruszenie miało wpływ na rynek, opierając się na fakcie, że członkowie kartelu podjęli działania mające na celu zastosowanie ustalonych cen, na przykład poprzez poinformowanie o nich klientów, wydanie pracownikom instrukcji, że mają traktować je jako podstawę do negocjacji i poprzez kontrolowanie ich stosowania przez ich konkurentów oraz ich własne oddziały sprzedaży. Do stwierdzenia istnienia wpływu na rynek wystarczy bowiem, że ustalone ceny posłużyły jako podstawa do ustalenia cen pojedynczych transakcji i ograniczyły możliwość negocjacji ze strony klientów (zob. wyrok Sądu z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie T-7/89 Hercules Chemicals przeciwko Komisji, Rec. s. II-1711, pkt 340 i 341, ww. w pkt 56 wyrok w sprawie PVC II, pkt 743–745, a także wyrok Sądu z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawach połączonych od T-259/02 do T-264/02 i T-271/02 Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5169, pkt 285).
- 167 Natomiast jeżeli Komisja udowodni wprowadzenie kartelu w życie, nie można od niej wymagać, by systematycznie wykazywała, że porozumienia rzeczywiście pozwoliły określonym przedsiębiorstwom uzyskać poziom cen transakcji wyższy od poziomu, który byłby osiągnięty przy braku kartelu. W tym względzie nie można dopuścić tezy, zgodnie z którą sam fakt, iż poziom cen transakcji byłby inny w przypadku braku zмовy, może być uwzględniony w celu określenia wagi naruszenia (zob. wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-279/98 P Cascades przeciwko Komisji, Rec. s. I-9693, pkt 53 i 62). Ponadto nieproporcjonalne byłoby wprowadzenie wymogu przeprowadzenia tego dowodu, ponieważ pochłonęłoby ono znaczne koszty,

biorąc pod uwagę, że wymagałoby zastosowania teoretycznych obliczeń, opartych na wzorach ekonomicznych, których dokładność byłoby trudno skontrolować sądowni i których niezawodność nie jest pewna (zob. opinia rzecznika generalnego J. Mischa do wyroku Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-283/98 P Mo och Domsjö przeciwko Komisji, Rec. s. I-9855, I-9858, pkt 109).

168 Przy ocenie wagi naruszenia decydujące znaczenie ma ustalenie, że członkowie kartelu zrobili wszystko, co było w ich mocy, aby ich zamiary przyniosły rzeczywisty skutek. Natomiast to, co stało się później w zakresie rzeczywistego poziomu cen na rynku, mogło być uzależnione od innych czynników, niepodlegających kontroli ze strony członków kartelu. Członkowie kartelu nie mogą powoływać na swoją korzyść czynników zewnętrznych, które pokrzyżowały ich zamiary, i wskazywać ich jako okoliczności uzasadniających obniżenie grzywny (zob. ww. w pkt 167 opinia rzecznika generalnego J. Mischa w sprawie, w której wydano wyrok Mo och Domsjö przeciwko Komisji, pkt 102–107).

169 Tak więc Komisja mogła słusznie oprzeć się na okoliczności, iż kartel został wprowadzony w życie, by stwierdzić istnienie wpływu na rynek, po tym jak trafnie wskazała, że kartel funkcjonował przez ponad jedenaście lat i że członkowie wspomnianego kartelu kontrolowali ponad 90% rynku EOG.

170 Jeśli chodzi o zasadność stwierdzeń, na podstawie których Komisja doszła w niniejszej sprawie do tego wniosku, należy zaznaczyć, że skarżące nie dowodzą ani nawet nie twierdzą, iż kartel nie został wprowadzony w życie. Z pism skarżących wynika, że poprzestają one na powołaniu się na fakt, iż kartel został wprowadzony w życie jedynie częściowo, przy czym twierdzenie to — przy założeniu, że jest ono poprawne — nie pozwala wykazać, że Komisja oceniła w błędny sposób wagę naruszenia, uwzględniając

fakt, iż niedozwolone praktyki, o których mowa, wywołały rzeczywiste antykonkurencyjne skutki na rynku omawianych produktów w EOG (wyrok Sądu z dnia 25 października 2005 r. w sprawie T-38/02 Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4407, pkt 148).

- 171 Należy wreszcie zaznaczyć, że zakładając nawet, iż Komisja nie wykazała w sposób wymagany prawem rzeczywistego wpływu kartelu, uznanie niniejszego naruszenia za „bardzo poważne” byłoby mimo to właściwe. Trzy aspekty oceny wagi naruszenia nie mają bowiem tej samej wartości przy ocenie ogólnej. Charakter naruszenia odgrywa zasadniczą rolę w szczególności przy badaniu przesłanek „bardzo poważnych” naruszeń. W tym względzie z opisu bardzo poważnych naruszeń zawartego w wytycznych wynika, że porozumienia lub uzgodnione praktyki, których celem jest między innymi, jak w tym przypadku, ustalenie cen, mogą na podstawie samego ich charakteru spowodować uznanie ich za „bardzo poważne”, bez konieczności dokonania charakterystyki tych zachowań z punktu widzenia wpływu na rynek czy określonego obszaru geograficznego. Wniosek ten oparty jest faktem, że o ile opis poważnych naruszeń wyraźnie wspomina o wpływie na rynek oraz skutkach wywoływanych na dużych obszarach wspólnego rynku, to opis bardzo poważnych naruszeń nie zawiera żadnego wymogu konkretnego wpływu na rynek ani skutków dotyczących określonego obszaru (zob. wyrok Sądu z dnia 27 lipca 2005 r. w sprawach połączonych od T-49/02 do T-51/02 Brasserie nationale i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3033, pkt 178, i ww. w pkt 170 wyrok w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 150).

- 172 Z całości powyższych rozważań wynika, że zarzut oparty na przecenieniu wagi naruszenia, w świetle jego charakteru i skutków, należy oddalić.

W przedmiocie podziału przedsiębiorstw na kategorie

- 173 Skarżące podnoszą, że Komisja określiła wyjściową kwotę grzywien w sposób sprzeczny ze swymi wytycznymi, niezależnie od całkowitego obrotu przedsiębiorstw, co doprowadziło do naruszenia zasady równego traktowania. Tak więc Schunk i SGL zaliczono do tej samej kategorii, mimo że SGL jest prawie dwa razy większa niż Schunk.

Komisja zastosowała w decyzji metodę „ryczałtową” i nie uwzględniła pewnych czynników, takich jak struktura skarżących pod kątem prawa spółek i ich trudniejszy dostęp do rynków finansowych, które pozwoliłyby na ocenę indywidualnej zdolności przedsiębiorstw do wyrządzenia szkody konkurencji.

- ¹⁷⁴ Po pierwsze, należy zauważyć, że wbrew twierdzeniom skarżących Komisja nie ma obowiązku, przy ustalaniu kwoty grzywien w zależności od wagi i czasu trwania spornego naruszenia, traktować jako punktu wyjścia przy obliczaniu tych grzywien kwot określonych na podstawie obrotu zainteresowanych przedsiębiorstw, a w szczególności całkowitego obrotu (zob. ww. w pkt 44 wyrok w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 255).
- ¹⁷⁵ Z zastrzeżeniem górnej granicy przewidzianej w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, która odnosi się do całkowitego obrotu (zob. ww. w pkt 43 wyrok w sprawach połączonych Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 119), Komisja może uwzględnić obrót danego przedsiębiorstwa, oceniając wagę naruszenia przy ustalaniu kwoty grzywiny, jednak nie może przypisywać nieproporcjonalnie dużego znaczenia temu obrotowi w stosunku do innych kryteriów oceny (zob. ww. w pkt 44 wyrok w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 257).
- ¹⁷⁶ W niniejszej sprawie Komisja zastosowała metodę obliczania określoną w wytycznych, która przewiduje uwzględnienie wielu okoliczności przy ocenie wagi naruszenia celem ustalenia kwoty grzywiny, do których zalicza się w szczególności charakter naruszenia, jego rzeczywisty wpływ, zasięg geograficzny rynku, którego dotyczyło naruszenie, oraz konieczność zapewnienia grzywnie odstrasżającego skutku. Chociaż wytyczne nie przewidują obliczania kwoty grzywien na podstawie całkowitego lub właściwego obrotu, to nie sprzeciwiają się uwzględnieniu tych obrotów przy ustalaniu kwoty grzywiny celem poszanowania ogólnych zasad prawa wspólnotowego lub uwzględnieniu ich, gdy wymagają tego okoliczności (zob. ww. w pkt 44 wyrok w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 258 i 260).

177 Mając na uwadze dużą różnicę w wielkości zainteresowanych przedsiębiorstw i w celu uwzględnienia określonego znaczenia każdego z nich, a zatem rzeczywistego wpływu ich zachowania stanowiącego naruszenie na konkurencję, Komisja potraktowała w decyzji przedsiębiorstwa uczestniczące w naruszeniu w zróżnicowany sposób zgodnie z pkt 1A akapity czwarty i szósty wytycznych. Komisja podzieliła w tym celu zainteresowane przedsiębiorstwa na trzy kategorie, opierając się na obrocie osiągniętym w skali EOG przez każde z przedsiębiorstw w zakresie produktów, których dotyczy niniejsze postępowanie, wliczając wartość użytku własnego każdego przedsiębiorstwa. Uzyskuje w ten sposób wielkość udziału w rynku, która odpowiada względnemu znaczeniu każdego przedsiębiorstwa w naruszeniu i jego rzeczywistej ekonomicznej możliwości wyrządzenia znacznej szkody konkurencji (motywy 289–291 decyzji).

178 Porównanie zostało oparte na danych dotyczących obrotu (wyrażonego w milionach EUR) osiągniętego w zakresie omawianych produktów w ostatnim roku naruszenia, mianowicie w 1998 r., zawartych w tabeli 1 zamieszczonej w motywie 37 decyzji, zatytułowanej „Oszacowanie obrotu (wliczając wartość odpowiadającą użytkowi własnemu) i udziałów w rynku EOG w 1998 r. w zakresie grupy produktów będących przedmiotem postępowania”:

Dostawcy	Obrót (wliczając wartość użytku własnego)	Udział w rynku EOG
Conradty	9	3%
Hoffmann	17	6%
[LCL]	84	29%
Morgan	68	23%
Schunk	52	18%
SGL	41	14%
Inni	20	7%
Łącznie	291	100%

- 179 W konsekwencji LCL i Morgan, które uznano za dwa największe podmioty gospodarcze posiadające udziały w rynku przekraczające 20%, zostały zaliczone do pierwszej kategorii. Schunk i SGL, które są średnimi podmiotami gospodarczymi z udziałami w rynku wynoszącymi między 10 a 20%, zakwalifikowano do drugiej kategorii. Hoffmann i Conradty, które uznano za małe podmioty gospodarcze ze względu na udziały w rynku nieprzekraczające 10%, zostały zaszeregowane do trzeciej kategorii (motywy 37 i 297 decyzji).
- 180 Na podstawie powyższych rozważań Komisja ustaliła wyjściową kwotę grzywny określoną w oparciu o wagę naruszenia na 35 mln EUR w wypadku LCL i Morgan, na 21 mln EUR w wypadku Schunk i SGL i na 6 mln EUR w wypadku Hoffmann i Conradty (motyw 298 decyzji).
- 181 Po drugie, należy zaznaczyć, że kartel obejmował cały wspólny rynek oraz cały Europejski Obszar Gospodarczy po jego utworzeniu i że obrót osiągnięty ze sprzedaży omawianych produktów stanowi właściwą podstawę do dokonania oceny — co też Komisja uczyniła w decyzji — naruszeń konkurencji na właściwym rynku produktowym w EOG, a także względnego znaczenia uczestników kartelu na rynku, którego dotyczyło naruszenie. Z utrwalonego orzecznictwa (zob. w szczególności ww. w pkt 43 wyrok w sprawach połączonych *Musique diffusion française* i in. przeciwko Komisji, pkt 121, a także ww. w pkt 165 wyrok w sprawie *Mayr-Melnhof* przeciwko Komisji, pkt 369) wynika, że część obrotu pochodząca z towarów, których dotyczy naruszenie, może być dokładną wskazówką co do rozmiaru naruszenia na danym rynku. W szczególności, jak podkreślił Sąd, obrót osiągany ze sprzedaży towarów będących przedmiotem ograniczającej praktyki stanowi okoliczność obiektywną, która pozwala na dokładne określenie szkodliwości tej praktyki dla normalnej konkurencji (zob. wyrok Sądu z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-151/94 *British Steel* przeciwko Komisji, Rec. s. II-629, pkt 643).
- 182 Po trzecie, należy podkreślić, że zasada, na której opiera się metoda polegająca na podziale członków kartelu na kategorie celem zastosowania zróżnicowanego traktowania na etapie ustalania kwot wyjściowych grzywn, została potwierdzona orzecznictwem Sądu, choć sprowadza się ona do nieuwzględniania różnicy rozmiarów

przedsiębiorstw należących do tej samej kategorii (zob. wyrok Sądu z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-913, pkt 385, a także ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Tokai I, pkt 217), a sama metoda pociąga za sobą zryczałtowanie kwoty wyjściowej ustalonej dla przedsiębiorstw należących do tej samej kategorii.

183 Jednakże podział na kategorie, którego Komisja dokonała w decyzji, powinien być przeprowadzony z poszanowaniem zasady równego traktowania, zgodnie z którą zakazane jest traktowanie porównywalnych sytuacji w różny sposób oraz różnych sytuacji w ten sam sposób, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione. Poza tym, zgodnie z orzecznictwem, kwota grzywny powinna być przynajmniej proporcjonalna w stosunku do okoliczności branych pod uwagę przy dokonywaniu oceny wagi naruszenia (zob. ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Tokai I, pkt 219 i przytoczone tam orzecznictwo).

184 Aby sprawdzić, czy podział członków kartelu na kategorie jest zgodny z zasadami równego traktowania oraz proporcjonalności, Sąd — w ramach kontroli legalności korzystania przez Komisję z przysługującego jej w tej dziedzinie swobodnego uznania — powinien jednak ograniczyć się do sprawdzenia, czy podział ten jest spójny i obiektywnie uzasadniony (zob. ww. w pkt 182 wyrok w sprawie CMA CGM i in. przeciwko Komisji, pkt 406 i 416, a także ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Tokai I, pkt 220 i 222).

185 Po czwarte, należy zauważyć, że skarżące poprzestają na krytyce prawidłowości składu drugiej kategorii, wskazując na dyskryminacyjne traktowanie w porównaniu z SGL. Skarżące zostały zaliczone do tej kategorii razem z SGL, posiadając udziały w rynku wynoszące odpowiednio 18 i 14%, które odpowiadały obrotom w wysokości 52 i 41 mln EUR osiągniętym na danym rynku, przez co znalazły się bezsprzecznie w przedziale przedsiębiorstw dysponujących udziałami w rynku wynoszącymi między 10 a 20%.

186 Należy podkreślić, że różnica w wielkości między Schunk i SGL (4 punkty procentowe), które należą do tej samej kategorii, jest mniejsza niż różnica w wielkości między: po pierwsze, Schunk i Morgan, która jest najmniejszym podmiotem gospodarczym zaliczonym do pierwszej kategorii, a po drugie, Schunk i Hoffman — największym podmiotem gospodarczym zaliczonym do trzeciej kategorii. Niewielka różnica pomiędzy Schunk i SGL, biorąc pod uwagę nieszczęśliwie duży udział SGL w rynku, pozwoliła więc Komisji — przy zachowaniu spójności i obiektywności, a zatem bez naruszania zasad równego traktowania i proporcjonalności — na potraktowanie Schunk tak jak SGL jako średniego podmiotu gospodarczego, a w konsekwencji na ustalenie takiej samej kwoty wyjściowej, która wyniosła 21 mln EUR i była niższa niż kwota wyjściowa przyjęta w stosunku do LCL i Morgan, które zajmowały znaczącą pozycję na rozpatrywanym rynku (29% i 23%), i wyższa od kwoty wyjściowej grzywny nałożonej na Hoffman i Conradty, które zajmowały marginalną pozycję na wspomnianym rynku (6% i 3%).

187 Wydaje się zatem, że skarżące nie mogą powołać się skutecznie na dyskryminację lub dysproporcję w traktowaniu, jako że zastosowana wyjściowa kwota grzywny jest uzasadniona w świetle przyjętego przez Komisję kryterium oceny znaczenia każdego z przedsiębiorstw na rynku właściwym (zob. podobnie ww. w pkt 43 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 304), a ponadto dlatego, że przyjęta kwota 21 mln EUR odpowiada nieomal minimalnemu progowi przewidzianemu w wytycznych w wypadku „bardzo poważnych” naruszeń.

188 W tych okolicznościach twierdzenia dotyczące faktu, iż SKT, która jest nienotowaną na giełdzie spółką, posiadającą w skali światowej udział w rynku wynoszący bezsprzecznie poniżej 10%, dysponuje znacznie mniejszą siłą ekonomiczną niż przedsiębiorstwa notowane na giełdzie, takie jak Morgan, LCL lub SGL, które są spółkami dominującymi w ramach grup światowych dysponującymi ułatwionym dostępem do rynków finansowych, należy oddalić jako nieistotne.

189 Ponadto, zakładając nawet, że wykazano istnienie wymaganego związku między szczególnym charakterem przedsiębiorstwa i ułatwionym dostępem do rynków finansowych, ta okoliczność nie ma w niniejszej sprawie znaczenia przy określeniu in

concreto zakresu naruszenia popełnionego przez każde z przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu i ich rzeczywistego znaczenia na rynku, którego dotyczyło naruszenie.

W przedmiocie skutku odstrasżającego

- 190 Po pierwsze, skarżące twierdzą, że Komisja dokonała oceny konieczności zapewnienia skutku odstrasżającego względem zainteresowanych przedsiębiorstw w jednakowy sposób, bez żadnego zróżnicowania, niezależnie od ich obrotów, wbrew wymogom przewidzianym w orzecznictwie i w wytycznych.
- 191 Należy przypomnieć, że sankcje przewidziane w art. 15 rozporządzenia nr 17 mają na celu położenie kresu bezprawnym zachowaniom, ale także zapobieżenie ich powtórzeniu się (zob. wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. s. 661, pkt 173; ww. w pkt 56 wyrok w sprawie PVC II, pkt 1166).
- 192 Odstrasżanie jest zatem jednym z celów grzywny, a wymóg jego zapewnienia stanowi wymóg ogólny, którym musi się kierować Komisja w trakcie całego procesu obliczania grzywny, i nie wymaga się od niej koniecznie, aby w procesie tego obliczania był wyodrębniony jakiś szczególny etap mający na celu przeprowadzenie ogólnej oceny wszystkich okoliczności istotnych w realizacji tego celu (zob. wyrok Sądu z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie T-15/02 BASF przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-497, pkt 226).
- 193 Co się tyczy uwzględnienia celu w postaci odstrasżania, Komisja nie przedstawiła w wytycznych metody ani zindywidualizowanych kryteriów, których wyraźne

określenie mogłoby być wiążące. W ramach wskazówek dotyczących oceny wagi naruszenia punkt 1A akapit czwarty wytycznych wskazuje jedynie na konieczność określenia kwoty grzywny na poziomie, który zapewni jej wystarczająco odstrasżający skutek.

¹⁹⁴ W niniejszej sprawie Komisja wyraźnie wskazała w ramach opisu ogólnego podejścia stosowanego przy określaniu grzywien, że konieczne było ustalenie grzywien na poziomie, który zapewni im skutek odstrasżający, że potraktowała uczestników kartelu w zróżnicowany sposób w zależności od ich udziału w rynku określonego na podstawie właściwych obrotów i ustaliła wyjściową kwotę grzywny nałożonej na Schunk na 21 mln EUR (motywy 271 i 289 decyzji).

¹⁹⁵ Z decyzji jasno wynika, że w celu ustalenia kwoty wyjściowej grzywny na podstawie wagi naruszenia Komisja z jednej strony zakwalifikowała naruszenie jako takie, uwzględniając elementy obiektywne, a mianowicie sam charakter naruszenia, jego wpływ na rynek i zakres geograficzny tego rynku, a z drugiej strony uwzględniła elementy subiektywne, a mianowicie określone znaczenie każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, a w konsekwencji rzeczywisty wpływ ich bezprawnego zachowania na konkurencję. W ramach tej drugiej części swojej analizy miała ona w szczególności na celu zapewnienie odstrasżającej wysokości grzywny.

¹⁹⁶ Należy przypomnieć, że w ramach tej analizy Komisja podzieliła zainteresowane przedsiębiorstwa na trzy kategorie, opierając się na obrocie osiągniętym w skali EOG przez każde przedsiębiorstwo w zakresie produktów, których dotyczy postępowanie, wliczając wartość użytku własnego każdego przedsiębiorstwa. Otrzymano w ten sposób wielkość udziału w rynku, która odpowiada względnemu znaczeniu każdego przedsiębiorstwa w naruszeniu i jego rzeczywistej ekonomicznej możliwości wyrządzenia znacznej szkody konkurencji (motywy 289–291 decyzji).

¹⁹⁷ Jest zatem oczywiste, że — wbrew twierdzeniom skarżących — Komisja nie dokonała oceny konieczności zapewnienia skutku odstrasżającego względem zainteresowanych

przedsiębiorstw w jednakowy sposób i bez żadnego zróżnicowania, ale wprost przeciwnie — uwzględniła znaczenie tych przedsiębiorstw na rynku, którego dotyczy naruszenie, na podstawie ich właściwych obrotów.

198 Po drugie, skarżące podnoszą, że Komisja żąda w decyzji od zainteresowanych przedsiębiorstw zakończenia naruszenia, mimo że owe przedsiębiorstwa zakończyły naruszenie jeszcze w grudniu 1999 r., ponad cztery lata wcześniej, co wskazuje, że Komisja oparła swoją ocenę dotyczącą konieczności zapewnienia skutku odstrasającego na błędnej okoliczności.

199 Należy oddalić ten zarzut jako oparty na błędnym założeniu. Z prostej lektury motywu 268 i art. 3 decyzji wynika w istocie, że nakaz niezwłocznego zakończenia stwierdzonego naruszenia, w zakresie w jakim jeszcze tego nie uczyniono, skierowany do przedsiębiorstw będących adresatami decyzji nie pozostaje w jakimkolwiek związku z oceną skutku odstrasającego dokonaną przez Komisję.

200 Po trzecie, skarżące twierdzą, że są dyskryminowane w porównaniu z SGL, jako że Komisja dokonała oceny konieczności zapewnienia skutku odstrasającego, nie uwzględniając faktu, iż SGL, która jest przedsiębiorstwem notowanym na giełdzie, dysponowała ułatwionym dostępem do rynków finansowych.

201 Należy przypomnieć, że — jak zostało to wykazane w pkt 184–187 powyżej — zaliczenie Schunk i SGL do tej samej kategorii na podstawie ich obrotów osiągniętych ze sprzedaży omawianych produktów nie świadczy o jakiegokolwiek dyskryminacji na szkodę Schunk.

202 Zakładając, że należy uznać, iż przedsiębiorstwo notowane na giełdzie może łatwiej zebrać środki konieczne do zapłaty grzywny, taka sytuacja mogłaby, stosownie do okoliczności, uzasadniać nałożenie grzywny proporcjonalnie wyższej od grzywny

nałożonej na przedsiębiorstwo, które popełniło identyczne naruszenie, ale nie posiada takich środków, w celu zapewnienia, by odniosła ona wystarczająco odstraszający skutek.

203 W tej sytuacji ewentualne naruszenie przez Komisję zasady niedyskryminacji mogłoby prowadzić jedynie do podwyższenia kwoty grzywny nałożonej na SGL, a nie do obniżenia grzywny nałożonej na Schunk stosownie do wniosku tej spółki zawartego w jej pismach. Należy przypomnieć w tym względzie, że poszanowanie zasady równego traktowania musi iść w parze z poszanowaniem zasady legalności, zgodnie z którą nikt nie może powoływać się na swoją korzyść na niezgodne z prawem działanie, którego dopuszczono się na rzecz innej osoby (zob. wyrok Trybunału z dnia 4 lipca 1985 r. w sprawie 134/84 Williams przeciwko Trybunałowi Obrachunkowemu, Rec. s. 2225, pkt 14; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-327/94 SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. s. II-1373, pkt 160, i ww. w pkt 43 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 367).

204 Po czwarte, skarżące twierdzą, że grzywna nałożona przez Komisję jest nieproporcjonalna w świetle kar wymierzonych w ramach „tej samej sprawy” przez organy antymonopolowe w Stanach Zjednoczonych, gdzie rynek jest mniej więcej taki sam pod względem wielkości jak rynek europejski.

205 Należy stwierdzić w tym względzie, że wykonywanie uprawnień przez władze państw trzecich, na których spoczywa obowiązek ochrony wolnej konkurencji, podlega, w ramach ich właściwości miejscowej, specyficznym dla tych państw wymogom. Elementy stanowiące podwaliny systemów prawnych innych krajów w dziedzinie konkurencji obejmują bowiem nie tylko szczególne cele i założenia, lecz także prowadzą do przyjęcia konkretnych przepisów materialnych oraz do wywarcia bardzo zróżnicowanych skutków prawnych w zakresie prawa administracyjnego, karnego czy cywilnego, w sytuacji gdy władze tych krajów wykazały istnienie naruszeń reguł mających zastosowanie w zakresie konkurencji (zob. wyrok Trybunału z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie C-308/04 P SGL Carbon przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5977, pkt 29).

- 206 Zupełnie inna jest natomiast sytuacja prawna przedsiębiorstwa, wobec którego w dziedzinie konkurencji znajduje zastosowanie wyłącznie prawo wspólnotowe i prawo co najmniej jednego państwa członkowskiego, czyli sytuacja, w której kartel ogranicza się wyłącznie do terytorium, wobec którego znajduje zastosowanie wspólnotowy porządek prawny (zob. ww. w pkt 205 wyrok z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 30).
- 207 Wynika z tego, że w sytuacji, gdy Komisja nakłada karę za bezprawne zachowanie się przedsiębiorstwa — nawet jeśli źródłem tego zachowania jest kartel o charakterze międzynarodowym — jej celem jest zapewnienie wolnej konkurencji na wspólnym rynku, co stanowi, zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. g) traktatu WE, podstawowy cel Wspólnoty. Ze względu bowiem na szczególny charakter dobra prawnego chronionego na poziomie wspólnotowym oceny dokonane przez Komisję na podstawie jej uprawnień w tym zakresie mogą w dużym stopniu różnić się od ocen dokonanych przez władze państw trzecich (zob. ww. w pkt 205 wyrok z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 31).
- 208 Jeśli chodzi o rzekome naruszenie zasad proporcjonalności lub słuszności podniesione przez skarżące, należy zauważyć, że jakiegokolwiek względy wynikające z faktu nałożenia grzywien przez władze państwa trzeciego mogą być brane pod uwagę jedynie w ramach swobodnego uznania przysługującego Komisji w zakresie ustalania wysokości grzywien z tytułu naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji. Dlatego też nie można wykluczyć, że Komisja weźmie pod uwagę grzywiny nałożone wcześniej przez władze państw trzecich, mimo że nie jest do tego zobowiązana (zob. ww. w pkt 205 wyrok z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 36).
- 209 Cel polegający na odstraszeniu, który Komisja ma prawo realizować przy ustalaniu kwoty grzywiny, służy bowiem zapewnieniu przestrzegania przez przedsiębiorstwa reguł konkurencji ustanowionych w traktacie WE w zakresie wykonywania przez nie działalności na wspólnym rynku (zob. podobnie ww. w pkt 191 wyrok w sprawie ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, pkt 173–176). W konsekwencji, oceniając odstraszający charakter grzywiny, która ma zostać nałożona za naruszenie tych reguł, Komisja nie jest zobowiązana do brania pod uwagę ewentualnych kar, które zostały nałożone na

przedsiębiorstwo z powodu naruszenia reguł konkurencji krajów trzecich (zob. ww. w pkt 205 wyrok z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 37).

- 210 W niniejszej sprawie wystarczy przypomnieć, że kartel będący przedmiotem omawianej decyzji ograniczał się wyłącznie do terytorium, wobec którego znajduje zastosowanie wspólnotowy porządek prawny, i że w ramach oceny odstraszającego charakteru grzywien Komisja nie była więc zobowiązana do uwzględnienia w taki czy w inny sposób kar nałożonych przez władze amerykańskie na przedsiębiorstwa, które naruszyły krajowe reguły konkurencji. Ze względu na swoisty charakter kontroli i karania naruszeń prawa konkurencji istniejący w Stanach Zjednoczonych, który jest związany ze znaczeniem skarg o odszkodowanie i postępowań karnych, skarżące nie mogą powoływać się skutecznie na kwotę grzywien nałożonych w ramach postępowania prowadzonego w tym państwie trzecim, by starać się wykazać, że grzywna, którą nałożono na nie w decyzji, jest nieproporcjonalna.

W przedmiocie współpracy Schunk

- 211 Należy przypomnieć, że Komisja dysponuje szerokim zakresem swobodnego uznania co do metody obliczania grzywien i ma ona prawo w tym względzie brać pod uwagę liczne czynniki, wśród których znajduje się współpraca zainteresowanych przedsiębiorstw w trakcie dochodzenia prowadzonego przez służby tej instytucji. Komisja ma zatem obowiązek przeprowadzenia złożonej oceny okoliczności faktycznych, w tym również współpracy tych przedsiębiorstw (zob. ww. w pkt 153 wyrok z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 81).

212 Komisji przysługuje w tym względzie szeroki zakres uznania przy dokonywaniu oceny jakości i użyteczności współpracy danego przedsiębiorstwa, w szczególności w porównaniu ze współpracą innych przedsiębiorstw (zob. ww. w pkt 153 wyrok z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 88).

213 W komunikacie w sprawie współpracy Komisja określiła warunki, na jakich przedsiębiorstwa współpracujące z nią w trakcie dochodzenia w sprawie kartelu będą mogły być zwolnione z grzywny lub skorzystać z obniżenia kwoty grzywny, którą w innym wypadku musiałyby zapłacić (zob. pkt A ust. 3 komunikatu w sprawie współpracy).

214 Punkt D komunikatu w sprawie współpracy stanowi:

„1. Jeżeli przedsiębiorstwo współpracuje, a nie są spełnione wszystkie przesłanki określone w [pkt] B i C, korzysta ono z obniżki w wysokości 10–50% kwoty grzywny, która zostałaaby na nie nałożona w braku współpracy.

Może to mieć miejsce w szczególności, jeżeli:

- przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo przedstawia Komisji informacje, dokumenty lub inne środki dowodowe, które przyczyniają się do stwierdzenia istnienia naruszenia,

- po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo informuje Komisję, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych, na których opiera ona swe zarzuty”.

215 W niniejszej sprawie Schunk skorzystała na podstawie pkt D komunikatu w sprawie współpracy z obniżki w wysokości 30% kwoty grzywny.

216 Celem uzasadnienia dokonanej oceny Komisja podnosi w motywie 328 decyzji, co następuje:

„Podobnie jak [LCL], Schunk wystąpiła o zastosowanie łagodniejszych sankcji po otrzymaniu pisma, które Komisja wysłała do niej na podstawie art. 11 [rozporządzenia nr 17], aczkolwiek Schunk przekazała dowody miesiąc później niż [LCL]. W swoim oświadczeniu Schunk przyznała, że kartel istniał i że brała w nim udział, ale nie przedstawiła raportów ze spotkań kartelu pochodzących z tego okresu. Najbardziej użytecznym z przekazanych dowodów jest wykaz spotkań kartelu, które — jak przyznała Schunk — odbyły się. Wspomniany wykaz wymienia pewne spotkania, o których Komisja nie wiedziała. Schunk przekazała również komplet dokumentów podróżnych dotyczących kilku spotkań. Większość tych dokumentów odnosiła się do spotkań, o których Komisja już wiedziała i co do których zażądała w piśmie wysłanym na podstawie art. 11 przekazania jej wszystkich dostępnych dokumentów. W toku dochodzenia Schunk odpowiedziała też na szereg pytań zadanych jej przez Komisję w ramach współpracy Schunk przy dochodzeniu w celu uzupełnienia informacji, które przedsiębiorstwo to przekazało już dobrowolnie. Jednakże Komisja zwraca uwagę na fakt, iż w przeciwieństwie do [LCL] Schunk nie wystąpiła z inicjatywą dostarczenia Komisji dodatkowych informacji na temat kartelu. Ogólnie rzecz biorąc, Komisja uważa, że dowody, które Schunk przekazała dobrowolnie, spełniają kryterium przyczynienia się do stwierdzenia istnienia naruszenia”.

- 217 Komisja wskazała też, że po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Schunk poinformowała ją, że nie podważała wystąpienia okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swoje zarzuty (motyw 329 decyzji).
- 218 Należy podkreślić, że nie istnieje jakikolwiek spór co do okoliczności, że Schunk spełniała w momencie wydania decyzji przesłanki przewidziane w pkt D ust. 2 tiret pierwsze i drugie komunikatu w sprawie współpracy. Spór dotyczy wyłącznie wielkości przyznanej obniżki, która wyniosła 30%, podczas gdy LCL skorzystała z obniżki w wysokości 40%, zważywszy że obu przedsiębiorstwom przyznano taką samą obniżkę wynoszącą 10% ze względu na fakt, iż nie podważyły wystąpienia okoliczności faktycznych. Schunk utrzymuje w istocie, że uzasadnienie tej różnicy zawarte w decyzji jest błędne i świadczy o dyskryminacyjnym traktowaniu.
- 219 Jeśli chodzi o twierdzenie Schunk, że wykazała się ona większą zdolnością reakcji niż LCL, należy podkreślić, że po otrzymaniu żądania udzielenia informacji zawartego w piśmie Komisji z dnia 2 sierpnia 2002 r., które sporządzono w języku angielskim, Schunk wystąpiła w dniu 8 sierpnia 2002 r. o niemiecką wersję językową tego pisma, którą otrzymała w dniu 4 października 2002 r. Zdaniem Schunk sytuacja ta tłumaczy, dlaczego mogła ona przekazać odpowiedź na żądanie udzielenia informacji dopiero w dniu 25 października 2002 r., a więc zaledwie trzy tygodnie po otrzymaniu tego żądania przetłumaczonego na język niemiecki, podczas gdy LCL udzieliła odpowiedzi ponad siedem tygodni po otrzymaniu wysłanego do niej żądania udzielenia informacji.
- 220 Należy jednak stwierdzić, że w dniu 2 września 2002 r. SKT wysłała do Komisji pismo celem poinformowania jej o swoim zamiarze podjęcia współpracy z Komisją w ramach postępowania administracyjnego oraz o swoim zamiarze zbadania, czy poza odpowiedziami na żądanie udzielenia informacji jest ona w stanie przekazać Komisji inne przydatne informacje, zważywszy na dowody, którymi Komisja już dysponowała.

- 221 W dniu 30 września 2002 r. SKT przedstawiła za pośrednictwem swojego adwokata szczegółowe komentarze i uwagi krytyczne w przedmiocie treści żądania udzielenia informacji, dokonując w szczególności egzegetycznej analizy tego żądania w celu wykazania, że zadane pytania wychodziły poza ramy określone w orzecznictwie i że odpowiedzi na te pytania, jak również przekazanie odpowiednich dokumentów, wykraczały z prawnego punktu widzenia poza współpracę wymaganą od przedsiębiorstwa. SKT wskazała jednak, że dobrowolnie udzieli odpowiedzi na te pytania i że informacje wykraczające poza wymaganą współpracę zostaną zapisane w jej odpowiedzi pogrubioną czcionką.
- 222 Te dwa pisma SKT świadczą o pełnym zrozumieniu żądania udzielenia informacji przed jego przetłumaczeniem na język niemiecki, a w tej sytuacji skarżące nie mogą ważne twierdzić, że były w stanie przekazać materiał dowodowy stanowiący wkład we współpracę dopiero po otrzymaniu wspomnianego tłumaczenia.
- 223 Do tego wniosku dochodzi fakt, iż LCL również otrzymała żądanie udzielenia informacji sporządzone w języku angielskim, a nie w języku francuskim, i przekazała informacje na temat omawianych porozumień i uzgodnionych praktyk w dniu 22 sierpnia 2002 r., a następnie w dniach 24 i 30 września 2002 r. W tych okolicznościach Komisja słusznie uznała, że SKT przekazała dowody przynajmniej miesiąc później niż LCL.
- 224 Zakładając nawet, że ten ostatni wniosek można by uznać za błędny w kontekście uwzględnienia samego otrzymania tłumaczenia żądania udzielenia informacji na język niemiecki, pozostałe powody wskazane w motywie 328 decyzji uzasadniają poddaną krytyce różnicę w traktowaniu.
- 225 Jak wynika z motywu 328 decyzji, Komisja oparła zasadniczo swoją ocenę wysokości przyznanej obniżki na znaczeniu przekazanego przez SKT materiału dowodowego stanowiącego wkład we współpracę. Należy przypomnieć w tym względzie, że zgodnie

z orzecnictwem obniżenie grzywien w przypadku współpracy przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniach wspólnotowego prawa konkurencji jest uzasadnione tym, że taka współpraca ułatwia Komisji wykonanie jej zadania polegającego na stwierdzeniu istnienia naruszenia i, stosownie do okoliczności, na doprowadzeniu do jego zakończenia (zob. ww. w pkt 44 wyrok w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 399; ww. w pkt 42 wyrok w sprawie BPB de Eendracht przeciwko Komisji, pkt 325; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-338/94 Finnboard przeciwko Komisji, Rec. s. II-1617, pkt 363; i ww. w pkt 165 wyrok w sprawie Mayr-Melnhof przeciwko Komisji, pkt 330).

226 Po pierwsze, Komisja uznała w zasadzie, że środki dowodowe przekazane przez SKT miały jedynie niewielką wartość dodaną ze względu na dowody, którymi Komisja już dysponowała.

227 Komisja zauważa, czego Schunk nie kwestionuje, że otrzymała od SKT wykaz spotkań kartelu, o większości których już wiedziała, przy czym niektóre z nich były oficjalnymi spotkaniami europejskiego stowarzyszenia zawodowego działającego w sektorze, a mianowicie ECGA.

228 Wbrew twierdzeniom Schunk Komisja nie stwierdza w motywie 328 decyzji, że SKT nie przekazała dokumentów pochodzących z okresu, gdy miały miejsce zarzucane czyny. Bezsporne jest zresztą, że SKT przekazała wraz ze swoją odpowiedzią na żądanie udzielenia informacji korespondencję wysłaną do przedstawicieli ECGA oraz wiele dokumentów potwierdzających podróże i pobyty w hotelach w związku ze spotkaniami kartelu, o których mowa w wykazie. Dokumenty te nie stanowią jednak pochodzących z tego okresu „raportów” lub sprawozdań z przebiegu spotkań.

229 Jak słusznie podkreśla Komisja w swoich pismach, wykaz spotkań i dokumenty dotyczące podróży związanych z tymi spotkaniami miały sens wyłącznie w związku z przekazanymi przez pozostałe przedsiębiorstwa informacjami odnoszącymi się do przebiegu danych spotkań. Po drugie, Komisja wskazała, czego Schunk nie kwestionuje, że o ile SKT odpowiedziała na szereg pytań zadanych jej w ramach współpracy przy dochodzeniu w celu uzupełnienia informacji przekazanych już dobrowolnie, o tyle przedsiębiorstwo to, w przeciwieństwie do LCL, nie wystąpiło z inicjatywą dostarczenia dodatkowych informacji na temat kartelu.

230 Schunk twierdzi też, że w motywie 328 decyzji Komisja kładzie nacisk na fakt, iż współpraca Schunk miała miejsce po otrzymaniu żądania udzielenia informacji, co pozostaje w sprzeczności z orzecznictwem, zgodnie z którym okoliczność ta nie jest powodem, by uznać, że współpraca ma mniejsze znaczenie.

231 Pierwsze zdanie motywu 328 decyzji ma następujące brzmienie:

„Podobnie jak [LCL], Schunk wystąpiła o zastosowanie łagodniejszych sankcji po otrzymaniu pisma, które Komisja wysłała do niej na podstawie art. 11, aczkolwiek Schunk przekazała dowody miesiąc później niż [LCL]”.

232 W świetle tego sformułowania dokonana przez Komisję w odpowiedzi na skargę wykładnia, zgodnie z którą wspomniane zdanie oznacza, iż Komisja miała na względzie jedynie informacje wykraczające poza obowiązek przekazania informacji na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17, jest zbyt rozszerzająca i nie może zostać uwzględniona. Z treści wspomnianego motywu wynika, że Komisja uwzględniła moment, w którym wystąpiono o zastosowanie komunikatu w sprawie współpracy, w celu dokonania oceny wysokości obniżki, którą można było przyznać z tytułu wkładu SKT we współpracę.

- 233 Nawiązując do wyroku Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-230/00 Daesang i Sewon Europe przeciwko Komisji (Rec. s. II-2733, pkt 139), Schunk twierdzi, że omawiane uwzględnienie tego momentu jest niezgodne z orzecznictwem. Z punktu 139 wspomnianego wyroku, na który Schunk wyraźnie się powołuje, wynika jednak, iż nie ma on żadnego związku z omawianym przypadkiem. Sąd uznał w tym wyroku, że fakt „odmowy” przyznania skarżącym obniżki przewidzianej w pkt C komunikatu w sprawie współpracy — a nie pkt D, tak jak w niniejszej sprawie — z tego względu, że wysłano do nich żądanie udzielenia informacji, był sprzeczny z przesłankami określonymi w tym przepisie.
- 234 Jak zostało wskazane, z orzecznictwa wynika w rzeczywistości, że Komisji przysługuje szeroki zakres uznania przy dokonywaniu oceny jakości i użyteczności współpracy danego przedsiębiorstwa (zob. ww. w pkt 153 wyrok z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 88) i Komisja może uwzględnić w ramach całościowej oceny fakt, iż przedsiębiorstwo to przekazało jej dokumenty dopiero po otrzymaniu żądania udzielenia informacji (zob. ww. w pkt 43 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 365, utrzymany w mocy w postępowaniu odwoławczym w ww. w pkt 44 wyroku w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 408), ale nie może go uznać za decydujący, tak by umniejszyć znaczenie współpracy przedsiębiorstwa na podstawie pkt D ust. 2 tiret pierwsze komunikatu w sprawie współpracy (zob. ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Tokai I, pkt 410). Motyw 328 decyzji nie jest sprzeczny z tym orzecznictwem.
- 235 Z treści motywów 324 i 328 decyzji wynika w każdym razie, że Komisja uwzględniła zarówno w stosunku do Schunk, jak i do LCL fakt, iż przedsiębiorstwa te wniosły o zastosowanie postanowień komunikatu w sprawie współpracy po otrzymaniu żądania udzielenia informacji, i że potraktowano je w tym względzie w jednakowy sposób.
- 236 Należy wreszcie zauważyć, że Schunk wskazuje w swoich pismach na pewne uwagi Komisji zawarte w decyzji, odnoszące się do względnej użyteczności informacji przekazanych przez LCL. W zakresie, w jakim Schunk powołuje się na niezgodną z prawem obniżkę grzywny udzieloną LCL, zakładając nawet, że Komisja niesłusznie obniżyła grzywnę względem tego przedsiębiorstwa, błędnie stosując komunikat w sprawie współpracy, należy przypomnieć, że poszanowanie zasady równego

traktowania musi iść w parze z poszanowaniem zasady legalności, zgodnie z którą nikt nie może powoływać się na swoją korzyść na niezgodne z prawem działanie, którego dopuszczono się na rzecz innej osoby (zob. ww. w pkt 203 wyrok w sprawie Williams przeciwko Trybunałowi Obrachunkowemu, pkt 14; ww. w pkt 203 wyrok z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie SCA Holding przeciwko Komisji, pkt 160, i ww. w pkt 43 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 367).

²³⁷ Z powyższych rozważań wynika, że należy oddalić zarzut oparty na dokonaniu przez Komisję błędnej oceny współpracy skarżących i dyskryminacyjnym traktowaniu w porównaniu z SGL.

W przedmiocie żądania wzajemnego Komisji

²³⁸ Komisja wnosi do Sądu o skorzystanie z nieograniczonego prawa orzekania przysługującego mu na podstawie art. 229 WE i art. 17 rozporządzenia nr 17 i o podwyższenie kwoty grzywny nałożonej na skarżące, które zakwestionowały po raz pierwszy przed Sądem okoliczności faktyczne przedstawione w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Schunk kwestionuje samą możliwość wystąpienia przez Komisję z żądaniem podwyższenia kwoty grzywny, a w każdym razie jego zasadność.

W przedmiocie dopuszczalności

²³⁹ W niniejszej sprawie Sąd bada skargę wniesioną przez Schunk na podstawie art. 230 WE i art. 231 WE, zmierzającą, tytułem żądania głównego, do stwierdzenia nieważności decyzji, a tytułem żądania ewentualnego do obniżenia kwoty nałożonej grzywny.

- 240 Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 229 WE rozporządzenia wydane w szczególności przez Radę, na mocy postanowień traktatu, mogą przyznać Trybunałowi Sprawiedliwości nieograniczone prawo orzekania w odniesieniu do kar przewidzianych w tych rozporządzeniach.
- 241 Omawiane uprawnienie zostało przyznane sądowi wspólnotowemu na mocy art. 17 rozporządzenia nr 17, który stanowi, że „Trybunał Sprawiedliwości ma nieograniczoną jurysdykcję w rozumieniu art. [229 WE] w odniesieniu do kontroli decyzji Komisji, w których nakładana jest kara pieniężna [grzywna] lub okresowa kara pieniężna”.
- 242 W ramach nieograniczonego prawa orzekania przyznanego na podstawie art. 229 WE oraz art. 17 rozporządzenia nr 17 Sąd dysponuje uprawnieniem do dokonania oceny stosowności kwoty grzywnien (zob. wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-248/98 P KNP BT przeciwko Komisji, Rec. s. I-9641, pkt 40, ww. w pkt 167 wyrok w sprawie Cascades przeciwko Komisji, pkt 41, i wyrok Trybunału w sprawie C-280/98 P Weig przeciwko Komisji, Rec. s. I-9757, pkt 41). Wobec tego w ramach nieograniczonego prawa orzekania kompetencje sądu wspólnotowego nie ograniczają się, jak przewidziano w art. 231 WE, do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji, ale pozwalają mu również zmienić karę przez nią przewidzianą (zob. ww. w pkt 85 postanowienie w sprawie FNICGV przeciwko Komisji, pkt 24).
- 243 Poza przeprowadzaniem zwykłej kontroli zgodności kary z prawem sąd wspólnotowy ma więc prawo zastąpić ocenę Komisji własną oceną i w konsekwencji uchylić, zmniejszyć lub zwiększyć nałożoną grzywnę lub okresową karę pieniężną (zob. wyrok Trybunału z dnia 8 lutego 2007 r. w sprawie C-3/06 P Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-1331, pkt 61).
- 244 W tej sytuacji chociaż to skarżące, zmierzając do obniżenia kwoty grzywny, wnoszą najczęściej o wykonanie przez sąd nieograniczonego prawa orzekania, nic nie stoi na przeszkodzie, by również Komisja mogła przedłożyć sądowi wspólnotowemu kwestię kwoty grzywny i wystąpić z żądaniem podwyższenia wspomnianej kwoty.

245 Taka możliwość jest zresztą wyraźnie przewidziana w pkt E ust. 4 komunikatu w sprawie współpracy, który stanowi, że jeżeli „przedsiębiorstwo, które skorzystało z obniżenia grzywny z uwagi na fakt, iż nie podważyło wystąpienia okoliczności faktycznych, podważa je po raz pierwszy w skardze o stwierdzenie nieważności wniesionej do Sądu [...], Komisja wystąpi, co do zasady, do Sądu o podwyższenie kwoty grzywny nałożonej na to przedsiębiorstwo”. Żądanie, z którym Komisja wystąpiła w niniejszej sprawie, opiera się właśnie na tym przepisie.

246 Ponadto należy zaznaczyć, że wykonywanie przez sądy wspólnotowe nieograniczonego prawa orzekania wpisuje się bezwzględnie w ramy sprawowania kontroli nad aktami instytucji wspólnotowych, a w szczególności skarg o stwierdzenie nieważności. Jedynym skutkiem art. 229 WE jest bowiem zwiększenie zakresu uprawnień, jakimi dysponuje sąd wspólnotowy w ramach skargi przewidzianej w art. 230 WE (zob. ww. w pkt 85 postanowienie w sprawie FNICGV przeciwko Komisji, pkt 25).

247 Z powyższego wynika, iż należy oddalić argumentację Schunk, że żądanie podwyższenia kwoty grzywny, z jakim wystąpiła Komisja, jest niezgodne z art. 230 WE i wykracza poza przedmiot sporu określony w skardze.

248 Ponadto argument Schunk, że wspomniane powyżej żądanie narusza „zasadę dobrej wiary”, jako że jest ono uzasadniane zachowaniami, o których Komisja wiedziała już w toku postępowania administracyjnego, również należy oddalić, ponieważ wynika z błędnego rozumienia pism Komisji.

249 Jak zostało wskazane, żądanie podwyższenia kwoty grzywny jest w istocie uzasadnione postawą Schunk, która — zdaniem Komisji — kwestionuje po raz pierwszy przed sądem okoliczności faktyczne uznane wcześniej w toku postępowania administracyjnego.

250 Z powyższych rozważań wynika, że wspomniane żądanie należy uznać za dopuszczalne, a Sąd winien orzec co do istoty.

Co do istoty

251 Mając na uwadze przysługujące Sądowi prawo do podwyższenia kwoty grzywny nałożonej na podstawie rozporządzenia nr 17, należy ustalić, czy — jak zasadniczo twierdzi Komisja — okoliczności niniejszej sprawy uzasadniają anulowanie obniżki w wysokości 10% przyznanej Schunk z tytułu jej współpracy, co prowadziłoby do podwyższenia ostatecznej kwoty grzywny.

252 Zgodnie z pkt D ust. 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy przedsiębiorstwo korzysta z obniżenia grzywny, jeżeli „po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo informuje Komisję, że nie podważa wystąpienia okoliczności faktycznych, na których opiera ona swe zarzuty”.

253 Należy zaznaczyć, że w niniejszej sprawie żądania skarżących nie zmierzają jedynie do obniżenia kwoty grzywny, ale również do stwierdzenia nieważności decyzji jako takiej, i że w ramach argumentacji przedstawionej na poparcie zarzutów opartych na naruszeniu zasad proporcjonalności i równego traktowania skarżące bezpośrednio kwestionują okoliczności faktyczne, które zarzucono im w pismach w sprawie przedstawienia zarzutów i na których opiera się stwierdzenie naruszenia art. 81 WE.

- 254 Jak zostało wcześniej stwierdzone, skarżące zakwestionowały po raz pierwszy przed Sądem porozumienia w sprawie zakazu reklamy, antykonkurencyjne praktyki dotyczące produktów przeznaczonych dla producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych oraz system nadzoru nad wykonywaniem porozumień kartelowych, na których, w szczególności, opiera się stwierdzenie naruszenia art. 81 WE wskazanego w decyzji.
- 255 Komisja podnosi, że skarżące zakwestionowały też po raz pierwszy w skardze wagę dokumentu omówionego na stronie nr 9823 akt postępowania (załącznik A 21), dotyczącego producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych, jak również porozumień w sprawie wyeliminowania konkurentów.
- 256 Wspomniany dokument jest związany ze wskazanym w pkt 254 powyżej zakwestionowaniem antykonkurencyjnych praktyk dotyczących produktów przeznaczonych dla producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych.
- 257 Co się tyczy porozumień w sprawie wyeliminowania konkurentów, Komisja nawiązuje do zarzutu skarżących opartego na twierdzeniu, że nie istniał ogólny plan członków kartelu zmierzający do trwałej zmiany struktury konkurencji na rynku poprzez nabywanie przedsiębiorstw, który — jak zostało stwierdzone — wynika z oczywiście błędnego rozumienia motywu 173 decyzji i nie może być zatem rozpatrywany jako spóźnione zakwestionowanie zarzucanych okoliczności faktycznych.
- 258 Na tym etapie należy przypomnieć, że trzy zastrzeżenia wskazane w pkt 254 powyżej zostały oddalone na podstawie orzecznictwa, zgodnie z którym okoliczności faktyczne, które przedsiębiorstwo wyraźnie uznało w ramach postępowania administracyjnego, uważa się za ustalone, a owo przedsiębiorstwo nie może już przedstawić zarzutów zmierzających do podważenia tych ustaleń w ramach postępowania sądowego (zob. ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 227; ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Tokai I, pkt 108, i ww. w pkt 56 wyrok w sprawie Tokai II, pkt 324 i 326).

- 259 W tej sytuacji brak jest podstaw, by anulować minimalną obniżkę w wysokości 10% przyznaną Schunk na podstawie pkt D ust. 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy, w związku z czym należy oddalić żądanie wzajemne Komisji (zob. podobnie ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 369).
- 260 Należy ponadto zauważyć, że Komisja nawiązuje w swoich pismach do ww. w pkt 84 wyroku w sprawie Tokai I, w którym Sąd uwzględnił żądanie podwyższenia grzywny, z jakim wystąpiła Komisja, choć strona skarżąca nie podważała w swojej argumentacji wyraźnie uznanych okoliczności faktycznych, i wskazał, że Komisja — mimo oczekiwań, jakie mogła ona zasadnie wiązać z obiektywną współpracą skarżącą w toku postępowania administracyjnego — została zmuszona do przygotowania i przedstawienia przed Sądem obrony dotyczącej zakwestionowania okoliczności faktycznych naruszenia, co do których słusznie uznała, że nie będą już podważane przez skarżącą.
- 261 Pisma Komisji pozwalają sądzić, że to, co przyjęto w sytuacji, w której skarżąca nie podważała w ramach swojej argumentacji wyraźnie uznanych okoliczności faktycznych, należy koniecznie przyjąć, w wypadku gdy — tak jak w niniejszej sprawie — dochodzi do spóźnionego zakwestionowania okoliczności faktycznych uznanych w toku postępowania administracyjnego.
- 262 Jak słusznie podkreślają skarżące, prawdą jest, że art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 stanowi, iż kwotę grzywny określa się wyłącznie na podstawie wagi i czasu trwania naruszenia. Fakt, iż Komisja została zmuszona do przygotowania obrony dotyczącej zakwestionowania okoliczności faktycznych, co do których słusznie uznała, że nie będą już podważane przez skarżącą, nie uzasadnia — w świetle dwóch wyłącznych kryteriów służących określeniu kwoty grzywny — podwyższenia tej kwoty. Innymi słowy, wydatki poniesione przez Komisję w związku z postępowaniem przed Sądem nie stanowią kryterium służącego określeniu kwoty grzywny i należy je zatem uwzględnić wyłącznie przy stosowaniu przepisów regulaminu dotyczących zwrotu kosztów.

263 Mając powyższe na względzie, należy oddalić wszystkie żądania przedstawione w ramach niniejszej skargi.

W przedmiocie kosztów

264 Zgodnie z art. 87 § 2 regulaminu Sądu kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ skarżące przegrały sprawę, zgodnie z żądaniem Komisji należy obciążyć je kosztami postępowania.

Z powyższych względów

SĄD (piąta izba)

orzeka, co następuje:

- 1) **Skarga zostaje oddalona.**
- 2) **Schunk GmbH i Schunk Kohlenstoff-Technik GmbH zostają obciążone kosztami postępowania.**

Vilaras

Prek

Ciucă

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 8 października 2008 r.

Sekretarz

Prezes

E. Coulon

M. Vilaras

Spis treści

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu	II - 2580
Przebieg postępowania i żądania stron	II - 2586
Co do prawa	II - 2588
W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji	II - 2588
W przedmiocie zarzutu niezgodności z prawem art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17	II - 2589
W przedmiocie wspólnej i solidarnej odpowiedzialności Schunk GmbH i SKT	II - 2598
W przedmiocie zastrzeżeń dotyczących naruszenia	II - 2605
— Uwagi wstępne	II - 2605
— W przedmiocie zakazu reklamy	II - 2609
— W przedmiocie dostaw bloków węgla	II - 2610
— W przedmiocie antykonkurencyjnych praktyk dotyczących producentów wyposażenia pojazdów i producentów dóbr konsumpcyjnych	II - 2612
— W przedmiocie nieistnienia ogólnego planu członków kartelu zmierzającego do trwałej zmiany struktury konkurencji na rynku poprzez nabywanie przedsiębiorstw	II - 2618
— W przedmiocie istnienia wyjątkowo wyrafinowanego mechanizmu służącego kontroli i wykonaniu omawianych porozumień	II - 2620
W przedmiocie wniosku o obniżenie grzywny	II - 2623
W przedmiocie zarzucanego Komisji przecenienia przez nią wagi naruszenia w stosunku do charakteru naruszenia i jego skutków	II - 2623
— W przedmiocie charakteru naruszenia	II - 2625
— W przedmiocie skutków naruszenia	II - 2629
W przedmiocie podziału przedsiębiorstw na kategorie	II - 2633
	II - 2659

W przedmiocie skutku odstrasżającego	II - 2639
W przedmiocie współpracy Schunk	II - 2644
W przedmiocie żądania wzajemnego Komisji	II - 2652
W przedmiocie dopuszczalności	II - 2652
Co do istoty	II - 2655
W przedmiocie kosztów	II - 2658